

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto

Tutkinnon suorittaneen osaaminen

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon suorittaneella on laaja-alainen luonto- ja ympäristöalan perusosaaminen ja syvempää osaamista luontoalalta, porotaloudesta ja ympäristöalalta. Hän tunnistaa monipuolisesti eri lajeja ja niiden elinympäristöjä ja ymmärtää luonnon monomuotoisuuden merkityksen. Tutkinnon suorittanut osaa liikkua vastuullisesti maastossa, toimia kestäväällä tavalla ja huolehtia turvallisuudesta. Hän ymmärtää kestävä kehityksen ja ilmastomuutoksen merkityksen alansa toiminnalle.

Luontoalan osaamisalan suorittanut luonto-ohjaaja osaa toimia luontoon liittyvissä käytännön ohjaustehtävissä. Hän omaa hyvät tiedot luonnosta ja sen ilmiöistä. Hän osaa kertoa ryhmälle luonnosta ja huolehtia ohjaustoiminnassa tarvittavista välineistä. Hän osaa huolehtia ryhmän turvallisuudesta ja toimia asiakaslähtöisesti ja kestävä kehityksen mukaisesti.

Luontoalan osaamisalan suorittanut luonnonvaratuottaja osaa hyödyntää paikallista luontoa luonnontuotealalla. Hän osaa huolehtia marjojen, sienten ja yrttien keräyksestä ja jatkojalostuksesta. Hän tuntee kattavasti luonnontuotealan toimijoita ja luonnontuotteita.

Porotalouden osaamisalan suorittanut poronhoitaja osaa huolehtia poroelinkeinon kannattavuudesta, porojen hyvinvoinnista ja ympäristön kestävydestä. Hän osaa toimia paliskuntayhteisössä ja itsenäisenä yrittäjänä. Poronhoitaja osaa käyttää työssä tarvittavia koneita ja laitteita. Hän osaa toimia saamelaisen kulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä.

Ympäristöalan osaamisalan suorittanut ympäristönhoitaja osaa toimia ympäristön kunnostamisen, hoidon ja seurannan työtehtävissä. Hän osaa valita työkohteeseen sopivat työmenetelmät ja -järjestyksen, käyttää ympäristön tilan selvittämisessä laitteita ja välineitä sekä toimia turvallisesti.

Ympäristöalan osaamisalan suorittanut ympäristönhuoltaja osaa toimia materiaalien hyödyntämisen ja jätehuollon erilaisissa työtehtävissä turvallisesti. Hän osaa perusasiat materiaalien talteenotosta ja hyödyntämisestä. Hän osaa toimia jätehuoltoa koskevan lainsäädännön mukaisesti ja noudattaa turvallisuusmääräyksiä.

Työtehtäviä, joissa tutkinnon suorittanut voi toimia

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon suorittanut voi toimia työntekijänä tai yrittäjänä luontoalan, luonnontuotealan, ympäristönhoidon, ympäristöhuollon tai poronhoidon työtehtävissä.

Perusteen nimi	Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto
Määräyksen diaarinumero	OPH-4849-2021
Korvattavat määräykset	OPH-1235-2020
Koulutukset	Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto (361902)
Osaamisalat	Ympäristöalan osaamisala (1766) Porotalouden osaamisala (1765) Luontoalan osaamisala (1764)
Tutkintonimikkeet	Luonto-ohjaaja (10135) Luonnonvaratuottaja (10136) Poronhoitaja (10138) Ympäristönhuoltaja (10225)

Voimaantulo

Pdf luotu

Ympäristöhoitaja (10083)

01.08.2022

21.01.2022

Sisältö

1. Tutkinnon muodostuminen.	1
2. Tutkinnon osat.	5
2.1. Luonto- ja ympäristöalalla toimiminen, 30 osp (103932).	5
2.2. Luonnontuotteiden kerääminen, 40 osp (103933).	7
2.3. Luonnossa ohjaaminen, 40 osp (103934).	8
2.4. Paliskunnassa työskenteleminen, 20 osp (103935).	10
2.5. Poronhoito, 35 osp (103936).	12
2.6. Ympäristökohteessa työskenteleminen, 40 osp (103937).	14
2.7. Materiaalien talteenotto ja hyödyntäminen, 40 osp (103938).	16
2.8. Elintarvikkeiden valmistaminen luonnontuotteista, 30 osp (103939). . .	18
2.9. Eläimen käyttö luontoalan ohjelmapalveluissa, 15 osp (103940). . . .	21
2.10. Erityisryhmien ohjaaminen luonnossa, 15 osp (103941).	23
2.11. Hyvinvoinnin tuottaminen eläinten avulla, 15 osp (103942).	24
2.12. Hyvinvoinnin tuottaminen luonnontuotteilla, 20 osp (103943).	26
2.13. Jäteasemalla työskenteleminen, 20 osp (103944).	28
2.14. Jäte- ja kierrätyslaitoksessa toimiminen, 20 osp (103945).	30
2.15. Jäte- ja kierrätysneuvonta, 20 osp (103946).	32
2.16. Kalastuspalveluissa toimiminen, 15 osp (103947).	34
2.17. Kädentaidoissa ohjaaminen, 15 osp (103948).	36
2.18. Luonnontuotekasvien viljeleminen, 30 osp (103949).	38
2.19. Luonto-ohjaamisen erityisosaaminen, 20 osp (103950).	40
2.20. Luontoperustaiset hyvinvointipalvelut, 20 osp (103951).	42
2.21. Maastoretken ohjaaminen, 20 osp (103952).	44
2.22. Maastoruokailun järjestäminen, 15 osp (103953).	46
2.23. Metsästyspalveluissa toimiminen, 15 osp (103954).	48
2.24. Perinnemaisemien kunnostaminen ja hoitaminen, 20 osp (103955).	50
2.25. Porojen talviruokinta, 15 osp (103956).	52
2.26. Porojen vasottaminen ja vasojen merkitseminen, 15 osp (103957). .	54
2.27. Poronlihan tuotannossa toimiminen, 30 osp (103958).	57
2.28. Ryhmätoiminnassa ohjaaminen, 15 osp (103959).	59
2.29. Tuotteiden valmistaminen luonnonmateriaaleista, 15 osp (103960).	60
2.30. Tutkimuksessa avustaminen, 10 osp (103961).	62
2.31. Ulkoilualueiden rakentaminen ja hoitaminen, 20 osp (103962). . . .	64
2.32. Vesistöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 20 osp (103963).	66

2.33. Vieraslajitorjunta, 20 osp (103964).	68
2.34. Ympäristökohteen kunnostaminen ja hoitaminen, 20 osp (103965). . .	70
2.35. Ympäristön tilan selvittäminen, 15 osp (103966).	72
2.36. Ympäristöviestintä, 20 osp (103967).	74
2.37. Ympäristöä säästäviin kulutusvalintoihin ohjaaminen, 20 osp (103968).	76
2.38. Huippuosaajana toimiminen, 15 osp (106730).	77
2.39. Ilmastovastuullinen toiminta, 15 osp (106735).	80
2.40. Kansainvälisessä työympäristössä toimiminen, 15 osp (106734). . .	81
2.41. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (106731).	83
2.42. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (106733).	85
2.43. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (106732).	87
2.44. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (106727).	89
2.45. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (106728).	111
2.46. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (106729).	116
4. Osaamisen arviointi.	128
5. Luontoalan osaamisala.	129
6. Porotalouden osaamisala.	130
7. Ympäristöalan osaamisala.	131
8. Liite 1 Lajilista.	132
9. Liite 2 Arvoperusta.	140
10. Liite 3. Luvat ja pätevyudet.	141

1. Tutkinnon muodostuminen

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnon laajuus on 180 osp. Tutkinto muodostuu ammatillisista tutkinnon osista (145 osp) ja yhteisistä tutkinnon osista (35 osp). Ammatillisista tutkinnon osista pakollisia on 70-85 osaamispistettä ja valinnaisia 60-75 osaamispistettä.

Luonto- ja ympäristöalan perustutkinnonssa on kolme osaamisalaa ja niissä 5 tutkintonimikettä:

- Luontoalan osaamisala, luonnonvaratuottaja
- Luontoalan osaamisala, luonto-ohjaaja
- Porotalouden osaamisala, poronhoitaja
- Ympäristöalan osaamisala, ympäristönhoitaja
- Ympäristöalan osaamisala, ympäristönhuoltaja.

AMMATILLISET TUTKINNON OSAT 145 osp	
Pakolliset tutkinnon osat 30 osp	
Luonto- ja ympäristöalalla toimiminen, 30 osp, P	
Luontoalan osaamisala 40 osp	
Luonnonvaratuottaja 40 osp	
Luonnontuotteiden kerääminen, 40 osp, P	
Luonto-ohjaaja 40 osp	
Luonnossa ohjaaminen, 40 osp, P	
Porotalouden osaamisala 55 osp	
Paliskunnassa työskenteleminen, 20 osp, P	
Poronhoito, 35 osp, P	
Ympäristöalan osaamisala 40 osp	
Ympäristönhoitaja 40 osp	
Ympäristökohteessa työskenteleminen, 40 osp, P	
Ympäristönhuoltaja 40 osp	
Materiaalien talteenotto ja hyödyntäminen, 40 osp, P	
Valinnaiset tutkinnon osat 60-75 osp	
Elintarvikkeiden valmistaminen luonnontuotteista, 30 osp	
Eläimen käyttö luontoalan ohjelmapalveluissa, 15 osp	
Erityisryhmien ohjaaminen luonnossa, 15 osp	
Hyvinvoinnin tuottaminen eläinten avulla, 15 osp	
Hyvinvoinnin tuottaminen luonnontuotteilla, 20 osp	
Jäteasemalla työskenteleminen, 20 osp	
Jäte- ja kierrätyslaitoksessa toimiminen, 20 osp	
Jäte- ja kierrätysneuvonta, 20 osp	
Kalastuspalveluissa toimiminen, 15 osp	
Kädentaidoissa ohjaaminen, 15 osp	
Luonnontuotekasvien viljeleminen, 30 osp	
Luonto-ohjaamisen erityisosaaminen, 20 osp	
Luontoperustaiset hyvinvointipalvelut, 20 osp	
Maastoretken ohjaaminen, 20 osp	
Maastoruokailun järjestäminen, 15 osp	
Metsästyspalveluissa toimiminen, 15 osp	
Perinnemaisemien kunnostaminen ja hoitaminen, 20 osp	
Porojen talviruokinta, 15 osp	
Porojen vasottaminen ja vasojen merkitseminen, 15 osp	
Poronlihan tuotannossa toimiminen, 30 osp	
Ryhmätoiminnassa ohjaaminen, 15 osp	

Tuotteiden valmistaminen luonnonmateriaaleista, 15 osp
Tutkimuksessa avustaminen, 10 osp
Ulkoilualueiden rakentaminen ja hoitaminen, 20 osp
Vesistöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 20 osp
Vieraslajitorjunta, 20 osp
Ympäristökohteen kunnostaminen ja hoitaminen, 20 osp <i>Opiskelija voi valita tutkinnon osan useamman kerran kohdennettuna eri ympäristökohteeseen.</i>
Ympäristön tilan selvittäminen, 15 osp
Ympäristöviestintä, 20 osp
Ympäristöä säästäviin kulutusvalintoihin ohjaaminen, 20 osp
Huippuosaajana toimiminen, 15 osp
Ilmastovastuullinen toiminta, 15 osp
Kansainvälisessä työympäristössä toimiminen, 15 osp
Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp
Yrityksessä toimiminen, 15 osp
Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp
Paikallisiin ammattitaitovaatimuksiin perustuva tutkinnon osa 5-15 osp <i>Tutkinnon osa tai osat sisältävät työelämän paikallisten tarpeiden mukaista osaamista, joka soveltuu useamman kuin yhden työpaikan tarpeisiin. Koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osan työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja määrittää sille laajuuden osaamispisteinä. Koulutuksen järjestäjä määrittelee ammattitaitovaatimukset ja osaamisen arvioinnin vastaavasti kuin ammatillisissa tutkinnon osissa.</i>
Tutkinnon osa toisesta ammatillisesta perustutkinnosta, ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta 5-15 osp <i>Tutkintoon voi valita tutkinnon perusteissa määritellyn ammatillisen tutkinnon osan tai osia toisesta ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon perusteesta.</i>
Korkeakouluopinnot 5-15 osp <i>Tutkinnon osa sisältää ammatillista osaamista tukevia korkeakouluopintoja.</i>
Yhteisten tutkinnon osien osa-alueita, lukio-opintoja tai muita jatko-opintovalmiuksia tukevia opintoja 1-25 osp
YHTEISET TUTKINNON OSAT 35 OSP <i>Viestintä- ja vuorovaikutusosaamisen laajuus on vähintään 11 osaamispistettä, matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen laajuus on vähintään 6 osaamispistettä ja yhteiskunta- ja työelämäosaamisen laajuus on vähintään 9 osaamispistettä. Lisäksi yhteisiin tutkinnon osiin tulee sisältyä valinnaisia osaamistavoitteita opiskelijan valitsemasta yhdestä tai useammasta yhteisestä tutkinnon osasta ja tutkinnon osan osa-alueelta tai osa-alueilta siten, että yhteisten tutkinnon osien 35 osaamispisteen laajuus täyttyy.</i>
Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp
Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp
Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp
Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet 9 osp

Yhteisten tutkinnon osien valinnaiset osaamistavoitteet ovat tutkinnon perusteissa määrättyjä tai koulutuksen järjestäjän päättämiä muita valinnaisia osaamistavoitteita, jotka tukevat kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä tavoitteita. Valinnaisiin osaamistavoitteisiin voidaan sisällyttää myös opiskelijan aiemmin hankkimaa osaamista, joka tukee kyseisen tutkinnon osan ja sen osa-alueiden tutkinnon perusteissa määrättyjä osaamistavoitteita.

2. Tutkinnon osat

2.1. Luonto- ja ympäristöalalla toimiminen, 30 osp (103932)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Ympäristövastuullisuus ja kestävä kehitys

Opiskelija

- ymmärtää kestävänsä kehityksen ulottuvuudet omassa toiminnassaan
- selvittää alan, työpaikan tai oman työtehtävän ympäristövaikutuksia
- arvio ja vertailee toimintaan liittyviä kestävänsä kehityksen ratkaisuja
- valitsee parantamiskohteen ja arvioi muutoksen vaikutuksia
- huomio jatkuvan parantamisen merkityksen
- ymmärtää kierrätyksen ja kiertotalouden merkityksen luonnonvarojen ja materiaalin kestävässä kuluttamisessa
- toimii energiaa ja vettä säästään työssään
- minimoi syntyvää jätettä sekä lajittelee, kierrättää ja uusiokäyttää materiaaleja.

Toimintaympäristö

Opiskelija

- tunnistaa paikallisen toimintaympäristönsä erityispiirteet
- tunnistaa ajankohtaisia luonto- ja ympäristöaiheita
- ymmärtää perustiedot globaaleista ympäristöongelmista ja niiden vaikutuksen omaan toimintaympäristöön
- ymmärtää perustiedot ilmastonmuutoksesta sekä keinoja sen hillintään ja siihen sopeutumiseen omassa toimintaympäristössä
- noudattaa voimassa olevaa luonto- ja ympäristöalan lainsäädäntöä
- toimii jokamiehen oikeuksien ja lupakäytäntöiden mukaisesti
- noudattaa työelämän pelisääntöjä ja tietää omat oikeutensa ja velvollisuutensa työelänsäädännön ja työehtosopimusten pohjalta.

Ekologian perusteet ja lajintuntemus

Opiskelija

- tunnistaa ekosysteemejä ja niiden muutoksiin vaikuttavia tekijöitä
- ymmärtää aineiden kierron ekosysteemeissä
- ymmärtää lajien väliset riippuvuussuhteet
- tunnistaa eri lajeja sekä niiden elinympäristöjä
- tunnistaa suojeltuja ja uhanalaisia lajeja sekä niiden elinympäristöjä
- ymmärtää luonnon monimuotoisuuden merkityksen.

Maastossa liikkuminen ja työskentely

Opiskelija

- tunnistaa työhön ja toimintaympäristöön liittyvät vaaratekijät ja niiden aiheuttamat turvallisuusriskit
- osaa alallaan tarvittavat maastossa toimimisen perustaidot
- käyttää erilaisia suunnistusvälineitä, karttaa ja kompassia sekä digitaalisia paikantamisvälineitä
- valitsee, käyttää ja huoltaa maastossa liikkumisen varusteet ja välineet
- käyttää tarvittavia koneita ja välineitä

- toimii maastossa itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä
- toimii luonnossa ympäristöä kunnioittaen ja minimoi toimintansa vaikutukset ympäristöön
- huolehtii omasta hyvinvoinnistaan
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä käytännön työtehtäviä luontoalalla, porotaloudessa, ympäristöalalla tai ympäristöhuoltoalalla. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.2. Luonnontuotteiden kerääminen, 40 osp (103933)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Luonnontuotealan tunteminen

Opiskelija

- tunnistaa luonnontuotealan tuotteita, asiakkaita ja kohderyhmiä
- seuraa toimialan trendejä ja ajankohtaista keskustelua
- hyödyntää alan tutkimusta ja kehitystoimintaa työssään
- verkostoituu ja toimii yhteistyössä alan sidosryhmien kanssa
- toimii tehtävään sisältyvissä asiakaspalvelutilanteissa vuorovaikutteisesti ja selkeästi.

Luonnontuotteiden tunnistaminen

Opiskelija

- tunnistaa eri lajeja sekä niiden elinympäristöjä
- tunnistaa monipuolisesti keräämiseen soveltuvia lajeja ja niiden hyödynnettäviä osia
- osaa kerättävien raaka-aineiden keskeiset käyttöominaisuudet.

Luonnontuotteiden kerääminen

Opiskelija

- kerää raaka-aineita ergonomisesti
- valitsee raaka-aineelle soveltuvan ja kestävän keruumenetelmän
- käyttää ja huoltaa soveltuvia työvälineitä
- noudattaa tuotteiden keruuajoja
- noudattaa keruutyösuunnitelmaa ja työohjeita
- huomioi toiminnassaan luonnon monimuotoisuuden ja kestäväryn alueella
- toimii vastuullisesti maastossa liikkuessaan sekä kunnioittaa paikallisia maanomistajia ja asukkaita
- antaa tarvittavat tiedot tuotevirtakirjanpitoa varten
- noudattaa keruutoiminnassa tarvittavia lupia ja määräyksiä
- noudattaa luomuraaka-aineiden keruuseen liittyviä ohjeita ja säädöksiä
- huomioi työssään toiminnan turvallisuuden ja kestävän kehityksen
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Luonnontuotteiden käsittely

Opiskelija

- osaa esi- ja jatkokäsitellä luonnontuotteita ohjeiden mukaisesti
- varastoi luonnontuotteita raaka-aineen ja sen käyttötarkoituksen mukaisesti
- pakkaa ja merkitsee luonnontuotteita
- noudattaa laatutavoitteita
- seuraa tuotteen laatua keruusta varastointiin
- toimii hygieenisesti luonnontuotteita käsiteltäessä
- lajittelee, kierrättää ja hävittää syntyvän jätteen kiertotaloutta edistäen.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä keräämällä luonnontuotteita maastosta sekä käsittelemällä ja varastoimalla ne asianmukaisissa tiloissa käyttötarkoituksen mukaisesti.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.3. Luonnossa ohjaaminen, 40 osp (103934)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Luonto-ohjelmapalvelun järjestäminen

Opiskelija

- suunnittelee, valmistelee ja toteuttaa luonto-ohjelmapalveluita erilaisille asiakasryhmille oman tehtävänsä mukaisesti
- laatii palvelulle kuluttajaturvallisuuslain mukaisen turvallisuusasiakirjan
- laatii muut tarvittavat asiakirjat
- hinnoittelee palvelun ja arvioi siihen vaikuttavat kustannukset
- tunnistaa luontoalan sidosryhmiä ja verkostoja
- valitsee ja valmistelee luonto-ohjelmapalveluun sopivia kohteita
- tekee tapahtumapaikan purkamisen ja siistimisen sekä varusteiden ja välineiden huollon.

Ohjaaminen

Opiskelija

- ohjaa ryhmää
- huomioi vieraiden kulttuurien erityispiirteet
- kertoo paikallisesta luonnosta, luonnonilmiöistä ja paikallisesta kulttuurista
- ohjaa asiakkaita yhdellä vieraalla kielellä
- käyttää toiminnallisia ja osallistavia menetelmiä ryhmää ohjattaessa
- huolehtii omasta ja asiakkaiden hyvinvoinnista ja turvallisuudesta.

Asiakaspalvelu

Opiskelija

- esiintyy luontevasti ja vuorovaikutteisesti
- huomio tasapuolisesti koko asiakasryhmän
- reagoi välittömään asiakaspalautteeseen rakentavasti
- kerää asiakaspalautteen tapahtuman jälkeen ja tekee kehittämis ehdotuksia sen pohjalta
- noudattaa yrityksen antamia asiakaslupauksia ja laatutavoitteita.

Luonnontuntemus

Opiskelija

- hyödyntää luontoympäristön paikallisia erityispiirteitä
- hyödyntää työssään luontoa hyvinvoinnin tuottajana
- tunnistaa eri lajeja sekä niiden elinympäristöjä
- ohjaa asiakkaita tekemään havaintoja luonnosta.

Luonnossa liikkuminen

Opiskelija

- liikkuu luonnossa erilaisia välineitä ja liikkumismuotoja käyttäen
- ohjaa ryhmäänsä käyttämään erilaisia luonnossa liikkumisen välineitä
- liikkuu luonnossa turvallisesti ja vastuullisesti
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Vastuullisuus

Opiskelija

- ottaa toiminnassaan huomioon kestävän kehityksen
- ymmärtää oppaana toimimisen vastuullisuuden
- toimii huomioiden toimintaan vaadittavat luvat ja lainsäädännön.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön ohjaustehtävissä toimimalla luontoalalla. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.4. Paliskunnassa työskenteleminen, 20 osp (103935)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Paliskunnassa työskenteleminen

Opiskelija

- suunnittelee työskentelynsä paliskunnassa poroisännän, työnjohtajan tai muun esimiehen alaisuudessa siten, että työpanos hyödyttää työyhteisöä
- osallistuu paliskunnan päätöksentekoon ja muihin demokraattisiin prosesseihin
- kertoo paliskuntansa alueesta, sen käytöstä ja työyhteisöistä
- toimii paliskunnan, tokkakunnan tai muun ryhmän jäsenenä oman asemansa mukaisesti
- noudattaa sovittuja työaikoja, ohjeita ja ammattietiikkaa.

Oma alue, vuodenkierto ja perinteinen käyttö

Opiskelija

- perustelee paliskuntansa alueen laidunkierron, poronhoidon rakenteet ja laiduntamisen
- toteuttaa työskentelynsä paliskunnassa poroisännän, työnjohtajan tai muun esimiehen alaisuudessa siten, että työpanos hyödyttää työyhteisöä
- kulkee paliskuntansa, tokkakuntansa tms. alueella kävellen tai maastoajoneuvoilla vastuullisesti ja vakiintuneiden hyväksytyjen käytäntöjen mukaisesti ottaen huomioon porojen vuodenaikaan liittyvän käyttäytymisen ja tarpeet.

Vastuullisuus

Opiskelija

- lajittelee, kierrättää ja hävittää työssään syntyvät jätteet kiertotaloutta edistään
- valitsee työvälineet, -menetelmät ja materiaalit välttämällä kielteisiä ympäristö- ja ilmastovaikutuksia
- toimii työyhteisön päätöksiä ja perinteitä noudattaen
- toimii työssään siten, että oma, työryhmän ja porojen turvallisuus ja hyvinvointi varmistuu.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla poronhoitotehtävissä paliskunnassa tai muussa Suomen porotalouden organisaatiossa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.5. Poronhoito, 35 osp (103936)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Vuosikierron mukaiset tehtävät

Opiskelija

- suunnittelee ja tekee poronhoidon vuosikierron mukaiset työtehtävät poronhoitolain ja -asetuksen mukaisesti ja poromerkkijärjestelmän huomioiden
- tekee havaintoja porojen laiduntamiseen käytettyjen alueiden kunnosta
- hankkii tarvittaessa rehua ja huolehtii porojen lisäruokinnasta
- valitsee eloporonsa varmistaakseen optimaalisen porokarjan rakenteen
- tekee porotalouden harjoittajalle kuuluvat taloushallinnon tehtävät ja seuraa porotalouden rahoituslainsäädäntöä
- seuraa ja arvioi työn tulosta ja ajankäyttöä
- seuraa oman porotaloutensa kannattavuutta
- myy suoramyynntituotteita säädösten mukaisesti
- toimii porovahinkotilanteissa ja tunnistaa vahinkojen syitä
- käyttää, huoltaa ja korjaa poronhoidossa tarvittavia koneita, laitteita ja työvälineitä
- lajittelee, kierrättää ja hävittää syntyvän jätteen kiertotaloutta edistäen
- tunnistaa työympäristön vaarat ja noudattaa työturvallisuusohjeita ja -säädöksiä
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Porojen käsittely

Opiskelija

- käsittelee poroja vuodenkierron eri työvaiheissa
- huolehtii porojen turvallisuudesta ja hyvinvoinnista niin, että poroja ei tarpeettomasti häiritä ja että niiden luontainen käyttäytyminen mahdollistuu
- tulkitsee poron ikään, sukupuoleen ja vuodenaikoihin liittyvää käyttäytymistä
- seuraa poron ravitsemuksen ja käyttäytymisen välistä suhdetta
- tunnistaa porojen yleisimpiä sairauksia
- ennaltaehkäisee poron sairauksien syntyä ja leviämistä
- välttää eläinten käsittelyssä tarpeetonta kipua ja kärsimystä sekä noudattaa voimassa olevia säädöksiä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla porotaloustehtävissä paliskunnassa tai muussa Suomen porotalouden organisaatiossa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.6. Ympäristökohteessa työskenteleminen, 40 osp (103937)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Ympäristön tilan seuranta

Opiskelija

- tunnistaa toimintaympäristöön vaikuttavia ympäristöriskejä
- osaa perustiedot ympäristön tilan seurannasta
- havainnoi ympäristön tilaa käyttäen bioindikaattoria
- arvioi happamoitumisen, rehevöitymisen, eroosion, ilmastomuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden merkitystä ympäristön tilan seurannassa.

Ympäristökohteessa työskentely

Opiskelija

- tunnistaa eri lajeja sekä niiden elinympäristöjä
- tunnistaa yleisimpiä hoidettavia luontotyyppiejä ja elinympäristöjä ja niiden kasveja
- tunnistaa suojellut luontotyytit ja merkittävät elinympäristöt
- tunnistaa elinympäristön hoitotarpeita ja hoitotoimenpiteen valinnan kannalta merkittäviä muita eliöitä (erityisesti direktiivilajit)
- osaa perustiedot luonnonhoitotoimien hankinnasta ja tilaamisesta
- valitsee kohteeseen sopivan työmenetelmän ja työjärjestyksen
- työskentelee ympäristökohteessa noudattaen saamia hoito-ohjeita
- työskentelee järjestelmällisesti, ergonomisesti sekä sujuvasti
- käyttää ja huoltaa työssään tarvittavia ja kohteeseen sopivia työkoneita ja välineitä huomioiden koneiden ja laitteiden valinnassa taloudellisuuden, turvallisuuden ja ekologisuuden
- lajittelee, kierrättää, uusiokäyttää ja hävittää syntyvän jätteen kiertotaloutta edistäen
- työskentelee huomioiden oman ja muiden turvallisuuden
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Maastossa tehtävät mittaukset

Opiskelija

- noudattaa mittaussuunnitelmaa ja valitsee kohteeseen soveltuvat mittausvälineet
- tekee tarvittavia mittauksia ja kirjaa mittaustiedot
- noudattaa näytteenottosuunnitelmaa ja valitsee kohteeseen soveltuvat näytteenottovälineet
- ottaa edustavia näytteitä
- käyttää kohteeseen soveltuvia mittareita ja kirjaa näytteestä mitatut arvot
- huolehtii näytteiden oikeasta säilytyksestä ja kuljetuksesta
- käyttää paikannusvälineitä ja digitaalisia paikannuspalveluita kohteen paikannuksessa.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä tekemällä ympäristönkunnostus- ja -hoitotöitä. Lisäksi opiskelija ottaa ympäristönäytteitä ja tekee -mittauksia. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.7. Materiaalien talteenotto ja hyödyntäminen, 40 osp (103938)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Jätehuoltoalan tuntemus

Opiskelija

- edistää tehtävässään kestävän kehityksen ja kiertotalouden toimintatapoja
- tunnistaa jätteiden hyötykäyttömahdollisuuksia, käsittelymenetelmiä, keräysjärjestelmiä sekä -välineitä, -kalustoa ja -paikkoja
- toimii jätehuoltoon koskevan lainsäädännön ja paikallisten määräysten mukaisesti
- hyödyntää tietotekniikkaa ja tietojärjestelmiä työtehtävien edellyttämällä tavalla
- edistää jätehuollon etusijajärjestyksen toteutumista työssään.

Materiaalien käsittely

Opiskelija

- erottaa eri jäte- ja kierrätysmateriaalit toisistaan
- hyödyntää tietämystään eri materiaalien ominaisuuksista ja käyttäytymisestä
- arvioi materiaalin kelpoisuutta kierrätykseen
- poistaa materiaalista sen jatkokäsittelyä haittaavat tekijät
- tunnistaa vaarallisen jätteen ja sen vaaraa aiheuttavat ominaisuudet
- lajittelee jäte- ja kierrätysmateriaalit niille osoitettuihin paikkoihin.

Työyhteisötaidot

Opiskelija

- työskentelee osana ryhmää
- arvioi omaa työskentelyään
- hakee työnsä edellyttämää tietoa
- noudattaa annettuja aikatauluja
- viestii ja toimii vuorovaikutteisesti työyhteisössä tehtävänsä edellyttämällä tavalla.

Turvallinen työskentely

Opiskelija

- tunnistaa työympäristön vaarat
- arvioi työnsä riskejä
- huomioi myös muut työpaikalla toimivat
- noudattaa työturvallisuusohjeita ja -säädöksiä
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia
- huolehtii työympäristön siisteydestä
- työskentelee ergonomisesti
- auttaa hätätilanteessa, onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä osana ammattimaista jätteen- tai kierrätysmateriaalin lajittelua, keräystä tai käsittelyä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.8. Elintarvikkeiden valmistaminen luonnontuotteista, 30 osp (103939)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Luonnontuotteiden hankinta

Opiskelija

- tunnistaa, arvioi ja valitsee jatkojalostukseen soveltuvat syötävät luonnontuotteet
- noudattaa toiminnan omavalvontasuunnitelmaa
- hyödyntää alueensa perinnettä ja kulttuuria materiaalien jatkojalostamisessa
- hankkii raaka-aineita luonnontuotteiden jatkojalostukseen
- arvioi luonnontuotteen laadun soveltuvuutta raaka-aineeksi
- määrittelee tuotteen hinnoitteluun vaikuttavia tekijöitä
- toimii lainsäädännön ja määräysten mukaisesti
- hankkii tarvittavat luvat ammattimaiseen toimintaan.

Luonnontuotteiden jalostus

Opiskelija

- tekee raaka-aineille käyttötarkoituksen mukaiset esikäsittelyt
- valmistaa valituista raaka-aineista jatkojalosteen
- toimii hygieenisesti työskennellessään elintarvikehuoneistoissa ja käsitellessään pakkaamattomia elintarvikkeita
- tunnistaa tuotteen laatuun vaikuttavia tekijöitä
- käyttää jatkojalostusprosessiin kuuluvia koneita ja laitteita energiatehokkaasti
- tekee koneille ja laitteille tarvittavat päivittäiset puhdistus- ja huoltotoimet
- noudattaa työturvallisuusohjeita ja -säädöksiä ja huolehtii omasta työturvallisuudestaan
- pakkaa ja varastoi tuotteet niiden ominaisuudet ja säilyvyyden huomioiden
- huolehtii pakkausmerkintöjen ajantasaisuudesta noudattaen viranomaisohjeita
- lajittelee, kierrättää ja hävittää syntyvän jätteen kiertotaloutta edistäen.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä valmistamalla luonnontuotteista (luonnonmarjat, luonnonsienet, luonnonyrtit tai erikoisluonnontuotteet, kuten pettu, mahla ja kuusenkerkkä) elintarvikkeita. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.9. Eläimen käyttö luontoalan ohjelmapalveluissa, 15 osp (103940)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Ohjelmapalvelun suunnitteleminen ja valmisteleminen

Opiskelija

- valitsee ja varmistaa eläimen sopivuuden luontoalan ohjelmapalveluun
- suunnittelee oman työnsä toimintasuunnitelman mukaisesti
- ennakoii riskejä ja laatii kuluttajaturvallisuuslain mukaisen turvallisuussuunnitelman
- seuraa ohjelmapalvelun kustannuksia ja hinnoittelee palvelutuotteen
- toimii säädösten mukaisesti.

Ohjelmapalvelussa työskenteleminen

Opiskelija

- valmistelee eläimen ohjelmapalveluun
- käyttää ja huoltaa tarvittavia varusteita
- neuvoo asiakasta eläimen kanssa toimimisessa
- kertoo eläimen hyvinvoinnista ja elinympäristöistä
- kertoo asiakkaalle toimintaympäristön historiasta ja kulttuurista
- toimii asiakaspalvelutilanteissa vuorovaikutteisesti ja selkeästi
- hoitaa palvelutilanteen myös vähintään yhdellä vieraalla kielellä
- noudattaa turvallisuusvaatimuksia niin asiakkaiden kuin eläinten kanssa
- havainnoi palvelutilanteita ja esittää kehittämis ehdotuksia.

Eläimen hyvinvointi

Opiskelija

- tekee päivittäisiä eläintenhoitotöitä
- tarkkailee ja tarvittaessa edistää eläimen hyvinvointia
- ruokkii eläimiä lajityypillisesti, ravinnontarpeen huomioiden
- tunnistaa sairaan eläimen ja tilaa eläinlääkärin tarvittaessa
- tunnistaa eläimen olosuhdevaatimukset ja havainnoi poikkeamat
- huomioi työskentelyssä eläimen hyvinvoinnin ja lajinomaisen käyttäytymisen
- kuljettaa eläintä säädöksen mukaisesti.

Vastuullisuus

Opiskelija

- ottaa toiminnassaan huomioon kestävän kehityksen
- ymmärtää oppaana toimimisen vastuullisuuden
- toimii huomioiden toimintaan vaadittavat luvat ja lainsäädännön.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä työskentelemällä luontoalan ohjelmapalveluissa, joissa käytetään eläimiä, kuten poroa, koiraa, hevosta tai alpakkaa.

Kotieläiminä pidettävien hevos-, nauta-, lammas-, vuohi- tai sikaeläinten taikka siipikarjan kuljetukseen tarkoitettua maantieajoneuvoa saa kuljettaa ja eläinten hoitajana tällaisessa ajoneuvossa voi toimia vain henkilö, jolla on eläinkuljetusasetuksen mukainen kuljettajan tai hoitajan pätevyystodistus. Hoitajalla tarkoitetaan eläinkuljetusasetuksessa henkilöä, joka on välittömästi vastuussa eläinten hyvinvoinnista ja on niiden mukana kuljetusmatkan ajan. Hoitaja, joka toimii koko ajan edellä mainitun kuljettajan valvonnassa, ei kuitenkaan tarvitse pätevyystodistusta.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.10. Erityisryhmien ohjaaminen luonnossa, 15 osp (103941)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Erityisryhmille suunnatut palvelut

Opiskelija

- suunnittelee erityisryhmien palvelukokonaisuuksia yhdessä yrittäjän, asiantuntijan tai ryhmän kanssa
- selvittää ryhmän erityistarpeet keskustelemalla ryhmän oman ohjaajan tai hoitajan kanssa
- ennakoii riskejä ja laatii kuluttajaturvallisuuslain mukaisen turvallisuussuunnitelman
- vastaa palvelun jostakin kokonaisuudesta
- valmistelee ja purkaa erityisryhmille tarkoitettuja tapahtumien toteutuspaikkoja
- ottaa huomioon turvallisuuteen liittyvät erityistarpeet
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa
- toimii asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi.

Erityisryhmän ohjaaminen

Opiskelija

- ohjaa ryhmää luonnossa ottaen huomioon sen erityistarpeet ja rajoitteet
- toimii luontevasti ryhmän kanssa ja ottaa tasapuolisesti huomioon kaikki ryhmän jäsenet
- käyttää asiakasryhmälle soveltuvia ohjausmenetelmiä
- käyttää tarvittaessa havainnollistavia apuvälineitä
- avustaa tarvittaessa asiakasta luonnossa liikuttaessa.

Esteettömyys ja saavutettavuus

Opiskelija

- ottaa huomioon esteettömyyden eri ulottuvuudet työssään
- etsii ryhmän tarpeisiin sopivia esteettömiä luontokohteita ja arvioi niiden soveltuvuutta kohderyhmälle
- tunnistaa luonnon hyvinvointivaikutuksia ja hyödyntää niitä erityisryhmien ohjaamisessa.

Vastuullisuus

Opiskelija

- ottaa toiminnassaan huomioon kestävä kehityksen
- ymmärtää oppaana toimimisen vastuullisuuden
- toimii huomioiden toimintaan vaadittavat luvat ja lainsäädännön.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävässä ohjaamalla luonnossa erityisryhmää, joka koostuu vammaan, sairauden, sosiaalisen tai muun toimintakyvyn heikentämisestä henkilöistä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.11. Hyvinvoinnin tuottaminen eläinten avulla, 15 osp (103942)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Palveluiden järjestäminen

Opiskelija

- suunnittelee palvelun, jossa eläimet ovat hyvinvoinnin edistäjinä
- arvioi eläinlajin ja -yksilön soveltuvuuden toimintaan
- ennakoii riskejä ja laatii kuluttajaturvallisuuslain mukaisen turvallisuusasiakirjansuunnitelman
- kertoo eläinten vaikutuksesta hyvinvointiin
- kertoo eläimistä ja niiden tavoista
- toimii luontevasti erilaisten asiakkaiden kanssa
- ennakoii ja välttää riskejä eläinten kanssa työskennellessä
- ohjaa asiakkaita käsittelemään eläimiä luontevasti, turvallisesti ja vastuullisesti
- käyttää ohjelmaan tarvittavia apuvälineitä ja turvalaitteita ja neuvoo tarvittaessa asiakkaita välineiden käytössä
- toimii asetettujen laatutavoitteiden mukaisesti ja kehittää omaa toimintaansa niiden saavuttamiseksi.

Eläimen hyvinvointi

Opiskelija

- hoitaa ja ruokkii eläimiä ohjeiden mukaan
- seuraa eläinten kuntoa ja hyvinvointia vastuullisen hoitajan kanssa
- huomioi työskentelyssään eläimen turvallisuuden ja varmistaa sen mahdollisuuden lajinomaiseen käyttäytymiseen
- tekee päivittäiset eläintilojen puhtaanapito- ja huoltotyöt sekä jätteiden lajittelun
- noudattaa toimintaa ohjaavia määräyksiä eläinten suojelusta ja hyvinvoinnista.

Vastuullisuus

Opiskelija

- ottaa toiminnassaan huomioon kestävä kehityksen
- ymmärtää oppaana toimimisen vastuullisuuden
- toimii huomioiden toimintaan vaadittavat luvat ja lainsäädännön.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä työskentelemällä eläinavusteisessa luontoalan ohjelmapalvelussa. Osaaminen voidaan osoittaa luontoalan yrityksessä, laitoksessa tai järjestössä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.12. Hyvinvoinnin tuottaminen luonnontuotteilla, 20 osp (103943)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Tuotetuntemus

Opiskelija

- tunnistaa, arvioi ja valitsee hyvinvointituotteeksi soveltuvia luonnontuotteita
- kartoittaa paikallisia raaka-ainetoimittajia ja palveluntarjoajia
- määrittelee tuotteen ja palvelun hinnoitteluun vaikuttavia tekijöitä
- huomioi raaka-aineketjun kestävyys ja tuotteen elinkaaren
- toimii kosmetiikan hyvien tuotantotapojen mukaisesti (GMP)
- toimii tuoteturvallisuutta ja markkinoille saattamista koskevien lainsäädännön ja määräysten mukaisesti.

Hyvinvointituotteen valmistaminen

Opiskelija

- valmistaa hyvinvointituotteita reseptin mukaisilla menetelmillä
- tunnistaa käytettävien materiaalien ominaisuuksia sekä niiden vaikutuksen tuotteen laatuun
- käyttää ja huoltaa työssä tarvittavia koneita ja laitteita energiatehokkaasti
- noudattaa koneiden ja laitteiden käytössä käyttö- ja turvallisuusohjeita
- käsittelee ja säilyttää raaka-aineita tuoteturvallisuusohjeiden mukaisesti
- toimii hygieenisesti.

Asiakaspalvelu

Opiskelija

- esittelee tuotteita ja kertoo luonnontuotteiden käyttömahdollisuuksista
- toimii asiakaspalvelutilanteissa vuorovaikutteisesti ja selkeästi ja hoitaa palvelutilanteen myös vähintään yhdellä vieraalla kielellä
- käyttää luonnontuotteita ihmisen hyvinolon edistämiseksi ja osana elämystä
- huolehtii asiakkaan hyvinvoinnista ja huomioi asiakkaan yksilöllisyyden
- toimii asetettujen laatutavoitteiden ja turvallisuussuunnitelman mukaisesti
- hyödyntää asiakaspalautetta toiminnan kehittämisessä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä valmistamalla hyvinvointituotteita luonnon raaka-aineista ja käyttämällä niitä hyvinvointipalvelussa. Luonnon raaka-aine voi olla savi, turve, yrtit tms. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.13. Jäteasemalla työskenteleminen, 20 osp (103944)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Jätehuoltoalan tuntemus

Opiskelija

- tuntee jäteasemalla kerättävät jätteet ja kierrätysmateriaalit sekä niiden jatkokäsittelymenetelmät ja -paikat
- toimii jäteasemaa koskevan lainsäädännön, määräysten ja ohjeiden mukaisesti
- tuntee kemikaalien myyntipäälyysmerkinnät ja ymmärtää käyttöturvallisuustiedotteen sisällön.

Jäteasemalla työskentely

Opiskelija

- vastaanottaa, lajittelee, käsittelee ja varastoi tavanomaisia jätemateriaaleja ohjeiden mukaisesti
- vastaanottaa ja varastoi vaarallisia jätteitä ohjeiden mukaisesti
- arvioi vastaanotettavan jätteen soveltuvuutta
- huolehtii jätteiden ja kierrätysmateriaalien toimittamisesta jatkokäsittelyyn
- hyödyntää tietotekniikkaa ja tietojärjestelmiä työtehtäviensä edellyttämällä tavalla
- käyttää trukkia, pyöräkuormaajaa tai traktoria
- tekee jäteaseman huolto- ja kunnossapitotöitä
- huolehtii jäteaseman siisteydestä ja puhtaanapidosta
- ottaa jätteestä näytteen ohjeen mukaan.

Turvallinen työskentely

Opiskelija

- käyttää henkilökohtaisia suojaimia
- tunnistaa ja arvioi oman työnsä vaaroja
- huomioi myös asiakkaan turvallisuuden
- auttaa hätätilanteessa, onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa
- osaa toimia tulipalon sattuessa ja tehdä alkusammutusta.

Asiakaspalvelu

Opiskelija

- opastaa asiakkaita jätteiden lajittelussa
- toimii vuorovaikutteisesti ja selkeästi asiakaspalvelutilanteessa.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä jäteasemalla, jätekeskuksessa tai jätelaitoksessa toimimalla jätteiden vastaanotto-, lajittelu- ja asiakaspalvelutehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.14. Jäte- ja kierrätyslaitoksessa toimiminen, 20 osp (103945)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Käsittelyprosessin tunteminen

Opiskelija

- tuntee käsittelyprosessin pääpiirteet alusta loppuun
- tuntee käsittelyn alku-, sivu- ja lopputuotteet
- ymmärtää käsittelyyn soveltuvan materiaalin ominaisuudet ja rajoitteet
- toimii käsittelyä ohjaavan lainsäädännön, määräysten ja ohjeiden mukaisesti.

Käsittelylaitoksessa työskentely

Opiskelija

- käyttää laitoksen koneita turvallisesti
- sammuttaa, käynnistää ja hätäsammuttaa käsittelyprosessin tai sen osan
- tekee päivittäisiä tarkastuksia ja huoltotoimenpiteitä
- käyttää työhönsä liittyviä tavanomaisia käsityökaluja
- osaa toimia käsittelyprosessin häiriötilanteessa
- arvioi käsittelyyn tulevan materiaalin soveltuvuutta käsittelyyn
- arvioi käsittelyn sivu- ja lopputuotteiden laatua
- arvioi käsittelyprosessin toimintaa eri mittareiden avulla
- työskentelee yhdessä muiden käsittelylaitoksen työntekijöiden kanssa
- hyödyntää tietotekniikkaa ja tietojärjestelmiä työnsä edellyttämällä tavalla.

Turvallinen työskentely

Opiskelija

- käyttää henkilökohtaisia suojaimia
- tunnistaa ja arvioi oman työnsä vaaroja
- huomioi myös muiden työntekijöiden turvallisuuden
- auttaa hätätilanteessa, onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa
- osaa toimia tulipalon sattuessa ja tehdä alkusammutusta.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä jätteen tai kierrätysmateriaalin käsittelylaitoksessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.15. Jäte- ja kierrätysneuvonta, 20 osp (103946)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Jätehuollon lainsäädäntö ja viranomaismääräykset

Opiskelija

- noudattaa ajantasaista jätehuoltoa koskevaa lainsäädäntöä ja viranomais määräyksiä
- noudattaa jätehuollon ja kierrätyksen paikallisia toimintaohjeita
- tuntee kemikaalien myyntipäälyysmerkinnät ja ymmärtää käyttöturvallisuustiedotteen sisällön
- ohjaa asiakkaita lakien ja määräysten mukaiseen toimintaan.

Jätehuollon ja kierrätyksen ympäristövaikutusten arvioiminen

Opiskelija

- tekee asiantuntijoiden kanssa selvityksiä jätehuollon ja kierrätyksen ympäristövaikutuksista ja ympäristövaikutusten vähentämisestä
- käyttää tietoa elinkaari- ja ympäristövaikutusten arvioinneista ja ympäristövaikutusten vähentämisestä jäte- ja kierrätysneuvonnassa
- tunnistaa jätehuoltoon ja kierrätykseen liittyvät vaaratekijät ja niiden aiheuttamat turvallisuusriskit.

Jäte- ja kierrätysneuvonta

Opiskelija

- osaa tunnistaa, lajitella ja käsitellä erilaisia jätelajeita ja kierrättää materiaalia
- neuvoo jätehuoltoa ja kierrätystä koskevissa tilanteissa
- käyttää ympäristöviestinnän menetelmiä
- toimii yhteistyössä erilaisten asiakkaiden kanssa sekä oman työryhmänsä aktiivisena jäsenenä
- arvioi työn onnistumista ja perustelee käytetyt työmenetelmät
- huomioi kohteen turvallisuusvaatimukset.

Neuvontamateriaalin laatiminen

Opiskelija

- laatii neuvontamateriaalia erilaisiin jätehuoltoon, kierrätystä ja materiaalitehokkuutta koskeviin tilanteisiin, myös eri ikäryhmille.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä jätehuollon tai kierrätyksen käytännön neuvontatehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.16. Kalastuspalveluissa toimiminen, 15 osp (103947)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Kalastuksen perustaidot

Opiskelija

- tunnistaa yleisimmät kalalajit, niiden elintavat ja elinympäristövaatimukset
- noudattaa kalastusta, kalankäsittelyä ja vesillä liikkumista koskevaa lainsäädäntöä työssään
- valitsee ajankohtaan ja tavoitteeseen sopivan pyyntimenetelmän vuodenajan mukaan.

Kalastus

Opiskelija

- käsittelee, asettaa ja huoltaa erilaisia pyydyksiä
- kalastaa sopivalla pyyntimenetelmällä
- käsittelee kalat oikealla tavalla hygieenisesti
- havainnoi kalavesien kuntoa ja ilmoittaa havainnoistaan.

Asiakaspalvelu

Opiskelija

- ennakoi riskejä ja laatii kuluttajaturvallisuuslain mukaisen turvallisuussuunnitelman
- kertoo asiakkaille kaloista ja niiden elintavoista, elinympäristövaatimuksista, kalastusmenetelmistä ja kalastuskulttuurista
- auttaa hätätilanteessa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Vastuullisuus

Opiskelija

- ottaa toiminnassaan huomioon kestävä kehityksen
- ymmärtää oppaana toimimisen vastuullisuuden
- toimii huomioiden toimintaan vaadittavat luvat ja lainsäädännön.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla kalastuspalvelujen erilaisissa työtehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.17. Kädentaidoissa ohjaaminen, 15 osp (103948)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Ohjaustilanteen suunnittelu

Opiskelija

- suunnittelee kädentaitojen ohjaustilanteen valitsemalleen kohderyhmälle
- valmistee työtilan
- määrittelee tilaisuuden hinnoitteluun vaikuttavia tekijöitä
- laatii asiakasryhmälle ohjeistuksen tilaisuudesta.

Työmenetelmät ja materiaalit

Opiskelija

- valitsee, hankkii ja varastoi kohderyhmälle sopivan luonnon- tai kierrätysmateriaalin
- arvioi käytettävien materiaalien menekin
- arvioi suojainten, työvälineiden ja työmenetelmien soveltuvuutta kyseiseen työhön sekä kohderyhmälleen
- etsii ideoita ja käyttää niitä ohjaustyössä.

Turvallisuustekijät

Opiskelija

- huomioi toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- käyttää materiaalin työstämiseen tarvittavia välineitä turvallisesti
- lajittelee, kierrättää ja hävittää syntyvän jätteen kiertotaloutta edistään.

Ohjaustilanne

Opiskelija

- ohjaa erilaisia henkilöitä ja ryhmiä yksilöiden tarpeet huomioiden
- toimii vuorovaikutteisesti ja selkeästi
- neuvoo asiakasryhmää materiaalin käytössä
- ohjaa ryhmää ja yksilöitä työtapojen ja menetelmien käyttämisessä
- toimii vastuuntuntoisesti ja tehtyjen sopimusten mukaisesti.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä ohjaamalla ryhmää kädentaidoissa luonto- tai kierrätysmateriaalien käyttöön. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.18. Luonnontuotekasvien viljeleminen, 30 osp (103949)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Viljelyn suunnittelu

Opiskelija

- valitsee viljeltävän luonnonkasvin
- selvittää kasvin viljelyominaisuuksia
- tekee valittuun tuotantotapaan soveltuvan viljelysuunnitelman
- vertailee eri viljelymenetelmiä ja valitsee tuotantotapaan sopivan viljelytekniikan
- osaa toimia luonnonmukaiselle viljelylle asetettujen määräysten mukaisesti
- toimii lainsäädännön ja määräysten mukaisesti.

Viljelytöiden tekeminen

Opiskelija

- toteuttaa viljelysuunnitelmaa ja tekee viljelymuistiinpanot
- dokumentoi omavalvonnan, laatujärjestelmän ja valitun tuotantotavan vaatimat dokumentit
- arvioi maan kasvukuntoa ja viljelysuunnitelman soveltuvuutta ja kasvukauden olosuhteita
- tekee tarvittavia viljelytöitä
- noudattaa luonnonkasveille ja viljelymenetelmälle soveltuvaa kasvinsuojelumenetelmää
- käyttää energiaa, vettä ja materiaaleja tarkoituksenmukaisesti ja säästeliäästi
- käyttää ja huoltaa viljelyssä käytettäviä työvälineitä
- työskentelee järjestelmällisesti ja ergonomisesti
- huomioi oman ja muiden turvallisuuden.

Sadonkorjuu, varastointi ja pakkaus

Opiskelija

- tekee oikea-aikaisen sadonkorjuun
- varastoi satoa luonnontuotteen ominaisuudet huomioiden
- käyttää tilanteeseen sopivia pakkausmateriaaleja ottaen huomioon niiden vaikutuksen ympäristöön
- tekee oikeat pakkausmerkinnät säädösten mukaisesti.

Vastuullinen toiminta

Opiskelija

- selvittää ja laskee tuotannon kannattavuuteen vaikuttavat tekijät ja hinnoittelee tuotteen
- tunnistaa asiakasryhmät
- valitsee tuotteelleen sopivan markkinointimenetelmän
- seuraa alan kehitystä ja huomioi kestävä kehityksen merkityksen toiminnassa
- hyödyntää verkostoitumismahdollisuuksia ja yhteistyön sidosryhmien kanssa.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä osallistumalla luonnontuotekasvien tuotantoon laajasti ja monipuolisesti. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.19. Luonto-ohjaamisen erityisosaaminen, 20 osp (103950)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Palvelun suunnitleminen ja valmisteleminen

Opiskelija

- suunnittelee asiakasryhmää kiinnostavan ohjelmatuotteen omaa erityisosaamistaan hyödyntäen
- huomioi palveluun liittyvät taito- ja pätevyysvaatimukset
- ennakoi riskejä ja laatii kuluttajaturvallisuuslain mukaisen turvallisuussuunnitelman
- laatii asiakkaalle tarvittavan ennakko-ohjeistuksen
- laatii kustannuslaskelman, josta selviää hinnan muodostuminen.

Palvelun toteuttaminen

Opiskelija

- hyödyntää erityisosaamistaan luontopalvelun toteuttamisessa
- ottaa huomioon asiakasryhmän tarpeet ja rajoitteet
- avustaa asiakasta tilanteen mukaisten varusteiden ja välineiden käytössä
- noudattaa laatimaansa suunnitelmaa ja aikataulua
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Asiakaspalvelu

Opiskelija

- toimii vuorovaikutteisesti ja osallistaa asiakkaita mahdollisuuksien mukaan
- huolehtii asiakkaiden hyvinvoinnista ja turvallisuudesta
- hankkii, vastaanottaa ja hyödyntää palautetta toiminnastaan.

Vastuullisuus

Opiskelija

- ottaa toiminnassaan huomioon kestävä kehityksen
- ymmärtää oppaana toimimisen vastuullisuuden
- toimii huomioiden toimintaan vaadittavat luvat ja lainsäädännön.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävässä ohjaamalla asiakasryhmää tai asiakkaita paikallisessa luontokohteessa omaa erityisosaamista hyödyntäen. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.20. Luontoperustaiset hyvinvointipalvelut, 20 osp (103951)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Palvelun suunnittelu

Opiskelija

- suunnittelee palvelun yhdessä työryhmän kanssa
- ottaa suunnittelussa huomioon toiminnan vaatiman tavoitteellisuuden, ammatillisuuden, osaamisen ja vastuullisuuden
- ennakoii riskejä ja laatii kuluttajaturvallisuuslain mukaisen turvallisuussuunnitelman.

Käsitteiden ymmärtäminen

Opiskelija

- ymmärtää luontoperustaisen hyvinvointipalvelun peruselementtien ja -edellytysten keskeisen sisällön
- erottaa luontoperustaiset hyvinvointipalvelut muusta luontotoiminnasta
- nimeää luonnon hyvinvointivaikutuksia ja niiden syntymekanismeja.

Palvelun toteuttaminen

Opiskelija

- ohjaa ryhmää hyvien ohjaamisperiaatteiden mukaisesti
- käyttää luontolähtöisiä toimintatapoja tavoitteellisesti
- ohjaa asiakasta refleктоimaan kokemuksiaan
- käyttää erilaisia luontolähtöisiä harjoitteita
- soveltaa ohjaamisessa tietoa erilaisista luontosuhteista
- soveltaa luonnon hyvinvointivaikutuksia ja niiden syntymekanismeja palvelussa asiakasryhmä huomioiden
- arvioi saavutettuja hyvinvointivaikutuksia suhteessa asetettuihin tavoitteisiin
- hankkii, vastaanottaa ja hyödyntää palautetta toiminnassaan.

Vastuullisuus

Opiskelija

- hankkii, vastaanottaa ja hyödyntää palautetta toiminnassaan
- ymmärtää oppaana toimimisen vastuullisuuden
- toimii huomioiden toimintaan vaadittavat luvat ja lainsäädännön.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä luontoperustaisten hyvinvointipalvelujen käytännön työtehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.21. Maastoretken ohjaaminen, 20 osp (103952)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Maastoretken suunnittelu, varustautuminen ja huoltotyöt

Opiskelija

- suunnittelee ryhmälle sopivan reitin tai luontokohteen asiakastyhmän taitotason ja tarpeen mukaan ja ennakoi mahdollisia poikkeamia reitistä
- laatii retken ruokasuunnitelman energiantarpeen huomioiden
- varustautuu itse ja ohjaa asiakkaita valmisteluissa
- laskee maastoretken kustannukset
- ennakoi riskejä ja laatii kuluttajaturvallisuuslain mukaisen turvallisuussuunnitelman
- huoltaa käytetyt varusteet ja välineet maastoretken jälkeen.

Liikkuminen maastossa ryhmän kanssa

Opiskelija

- suunnistaa karttaa ja kompassia käyttäen sekä käyttää erilaisia paikantamisvälineitä
- toimii vastuullisesti huomioiden luonnon monimuotoisuuden ja luonnon kestävyyn
- seuraa ja arvioi erilaisten olosuhteiden vaikutusta asiakasryhmän toimintaan ja tarvittaessa tekee muutoksia suunnitelmaan
- huolehtii retken ruokailutauoista ja taukopaikkojen siisteydestä
- seuraa omien ja ryhmän varusteiden ja välineiden kuntoa ja tarvittaessa huoltaa niitä
- seuraa asiakkaiden psyykkistä ja fyysistä kuntoa ja ennakoi mahdollisia ongelmia
- toimii mahdollisissa eksymis- ja pelastuspalvelutilanteissa sovittujen toimintatapojen mukaisesti
- huolehtii omasta fyysisestä ja psyykkisestä jaksamisesta ja tarvittaessa auttaa toisia
- ottaa huomioon olosuhteista, rasituksesta ja maastossa liikkumisen kestosta johtuvia riskitekijöitä ja esittää keinoja niiden välttämiseksi sekä vahingon sattuessa auttaa asiakasta
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Erätaitojen hyödyntäminen

Opiskelija

- liikkuu maastossa vuodenajan ja olosuhteiden vaatimusten mukaisesti ja sään vaihtelut ennakoiden
- tekee tulet maasto-olosuhteissa ja huolehtii paloturvallisuudesta
- toimii retkellä tarvittavia erätaitoja hyödyntäen
- kertoo asiakkaalle paikallisesta luonnosta, luonnonilmiöistä, kulttuurista ja eräperinteestä.

Asiakaspalvelu ja vuorovaikutustaidot

Opiskelija

- esiintyy luontevasti ja vuorovaikutteisesti
- kuuntelee asiakasta ja vastaa saamaansa palautteeseen
- toimii rakentavassa yhteistyössä asiakasryhmän kanssa.

Vastuullisuus

Opiskelija

- ottaa toiminnassaan huomioon kestävän kehityksen
- ymmärtää oppaana toimimisen vastuullisuuden
- toimii huomioiden toimintaan vaadittavat luvat ja lainsäädännön.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämissuhteita - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä suunnittelemalla ja ohjaamalla maastoretken asiakasryhmälle. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.22. Maastoruokailun järjestäminen, 15 osp (103953)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Maastoruokailun järjestäminen

Opiskelija

- suunnittelee asiakasryhmälle toteutettavan maastoruokailun oman tehtävänsä mukaisesti
- valitsee maastoruokailulle soveltuvan paikan
- noudattaa omavalvonnan ohjeita
- huolehtii maastoruokailukohteen siisteydestä ja jätehuollosta
- hoitaa maastoruokailun jälkityöt
- toimii yhteistyössä ryhmän kanssa
- toimii laatutavoitteiden mukaisesti.

Ruoan valmistaminen maastossa

Opiskelija

- valitsee maastoruokailuun sopivia raaka-aineita ja tuotteita
- selvittää luonnon-, lähi- ja kasvisruoan käyttömahdollisuuksia
- laskee materiaalimenekin poikkeamiseen ja toimii hävikin estämiseksi
- käyttää ja soveltaa sopivia ruoanvalmistustapoja maastossa
- käyttää ruoan esille asetteluun visuaalisia tapoja, tekniikoita ja apuvälineitä
- tekee maastoruokia ja tarjoilee.

Toiminnan turvallisuus ja vastuullisuus

Opiskelija

- pukeutuu maasto-olosuhteisiin sopivasti ja käyttää henkilökohtaisia suojarusteita
- toimii hygieenisesti ja käsittelee elintarvikkeita ohjeiden mukaisesti
- ymmärtää lämpötilaraja-arvojen merkityksen sekä arvioi tuotteen käyttökelpoisuuden
- ottaa huomioon erilaiset ruokarajoitteet ja ruoka-aineallergiat
- tekee omavalvonnan edellyttämät mittaus- ja kirjaamistoimenpiteet
- seuraa tuotteiden laatua aistinvaraisesti
- käyttää huolellisesti avotulta ja huolehtii paloturvallisuudesta
- noudattaa elintarvikelainsäädäntöä
- noudattaa elintarvikkeiden kuljetukseen ja säilyttämiseen liittyviä määräyksiä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä järjestämällä maastoruokailun. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.23. Metsästyspalveluissa toimiminen, 15 osp (103954)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Metsästyksen perustaidot

Opiskelija

- tuntee paikallisen metsästyskulttuurin ja perinteet
- noudattaa metsästyslakia ja asetusta, eläinsuojelulakia ja asetusta
- ottaa huomioon riistan metsästyksessä sallitut menetelmät, välineet ja ajankohdat
- tunnistaa riistaeläimiä, niiden elinpaikkoja sekä yleisimpien riistaeläinten jälkiä ja jätöksiä.

Metsästys

Opiskelija

- ennakoi riskejä ja laatii kuluttajaturvallisuuslain mukaisen turvallisuussuunnitelman
- käyttää sallittuja aseita sekä ansoja ja loukkuja riistan pyynnissä
- valitsee eri riistaeläinten metsästykseseen sopivat aseet ja patruunat tai metsästysjouset ja nuolet
- tuntee yleisimmät tavat metsästää metsästyskoirilla ja koirien hoitoon, terveyteen ja käyttöön liittyvät perusasiat
- toimii metsästystapahtumassa huomioiden maaston muutokset, sään ja riistan käyttäytymisen
- toimii hygieenisesti riistaa käsitellessään
- käsittelee saaliin maastossa oikealla tavalla
- kuljettaa riistan sen säilyttämistä, turkisten talteen ottamista tai ruoaksi laittamista varten
- huomioi eläinten käsittelyyn liittyvät voimassa olevat säädökset.

Ohjaaminen

Opiskelija

- ohjaa ryhmää pukeutumaan ja varustautumaan metsästysretken vaatimalla tavalla
- huomioi asiakkaiden kunnon ja metsästyksellisen lähtötason
- huolehtii asiakasryhmän turvallisuudesta turvallisuussuunnitelman mukaan
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Vastuullisuus

Opiskelija

- ottaa toiminnassaan huomioon kestävä kehityksen
- ymmärtää oppaana toimimisen vastuullisuuden
- toimii huomioiden toimintaan vaadittavat luvat ja lainsäädännön.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla järjestetyllä ja valvotulla metsästysretkellä avustavissa tehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.24. Perinnemaisemien kunnostaminen ja hoitaminen, 20 osp (103955)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Toimintaympäristö ja lajituntemus

Opiskelija

- tunnistaa asiantuntijan kanssa valtakunnallisen perinnemaisemaluokituksen mukaisia kohteita ja perinnebiotoopeja
- tunnistaa alueellisesti merkittävät perinnemaisemat ja -biotoopit
- tunnistaa alueen perinnebiotooppien lajistoa
- tekee asiantuntijan kanssa tarvittavan lähtötasoselvityksen tarvittavista ennallistamis-, kunnostus- tai hoitotoimenpiteistä
- arvioi eri toimenpiteiden vaikutuksia lajistoon ja perinnebiotooppiin
- noudattaa perinnemaisemakohtetta koskevia lakeja ja viranomais määräyksiä
- etsii taustatietoja alueen maankäytöstä ja historiasta ja soveltaa niitä työssään
- kertoo maanomistajan mahdollisuudesta saada korvausta hoitotyöstä ja ohjaa asiantuntijalle saamaan lisätietoa.

Perinnemaisemakohteessa työskenteleminen

Opiskelija

- tekee ohjeistuksen mukaisia ennallistamis-, kunnostus- tai hoitotöitä perinnemaisemakohteessa
- työskentelee järjestelmällisesti, ergonomisesti sekä sujuvasti
- käyttää ja huoltaa perinnemaisemakohteen kunnostamisessa ja hoitamisessa tarvittavia työvälineitä, kulkuneuvoja ja materiaaleja taloudellisesti, ohjeiden mukaisesti ja vahingoittamatta ympäristöä
- suorittaa tarvittaessa alueen eläinten laidunvalvontaa yksin tai ryhmän mukana
- työskentelee huomioiden oman ja muiden turvallisuuden
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Vastuullisuus

Opiskelija

- huomioi materiaalin, koneiden ja laitteiden valinnassa taloudellisuuden, turvallisuuden ja ekologisuuden sekä alueen erityispiirteet
- huomioi varusteiden huollossa ja valinnassa ympäristövastuullisuuden
- lajittelee ja kierrättää työskentelyssään syntyvän jätteen kestävän kehityksen mukaisesti.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä tekemällä suunnitelman mukaisia perinnemaiseman kunnostus- tai hoitotöitä paikallisesti määritellyssä ja nimetyssä perinnemaisemassa, kuten rantaniityllä, lehdoilla, kedoilla tai hakamailla. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.25. Porojen talviruokinta, 15 osp (103956)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Töiden suunnittelu ja valmistelu

Opiskelija

- suunnittelee aidat ja muut rakenteet säännöllistä tarha- tai maastoruokintaa varten sekä huoltaa ja korjaa niitä
- suunnittelee rehujen hankinnan ja jakelun ottaen huomioon porojen ravinnon tarpeen, rehun kuljetuksen, säilytyksen ja ruokintaolosuhteet
- suunnittelee ja toteuttaa porojen kuljetuksen ja sijoittelun tarhoihin tai ruokintapaikoille maastossa sekä porojen siirtämisen takaisin luonnonlaitumille
- suunnittelee ruokinnassa syntyvien jätteiden lajittelun, kierrätyksen ja hävittämisen kiertotaloutta edistään.

Ruokintapaikat

Opiskelija

- ruokkii poroja tarhassa tai maastossa ympäristön sekä työntekijöiden ja porojen terveyden ja hyvinvoinnin huomioon ottaen
- huolehtii porojen veden tai puhtaan lumen saannista
- toimii ergonomisesti ja noudattaa turvallisuusohjeita
- arvioi poron hoidon tarpeen ja toimii tarvittaessa eläinlääkärin ohjeiden mukaan porojen lääkitsemisessä ja muussa hoidossa
- hätälopettaa poron eläinsuojelusäädösten mukaisesti.

Seuranta ja kauden päätöstyöt

Opiskelija

- seuraa talviruokinnan kustannuksia ja tarvittaessa esittää muutoksia niin, että toiminta on taloudellisesti perusteltua
- järjestää ja toteuttaa tarhauksen tai maastoruokinnan maa-alueen siivouksen ja jätehuollon suunnitelman mukaisesti
- huoltaa ja varastoi uudelleen käytettävät materiaalit, työkalut ja välineet.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä ruokkimalla poroja maastossa tai tarhassa sekä tekemällä muita ruokinnassa olevien porojen päivittäiseen hoitamiseen liittyviä toimenpiteitä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.26. Porojen vasottaminen ja vassojen merkitseminen, 15 osp (103957)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Töiden suunnittelu ja valmistelu

Opiskelija

- suunnittelee, valmistee ja raportoi oman vasotustyönsä
- huomioi jätehuollon sekä ympäristön- ja eläinsuojelun säädökset ja näkökohdat
- valmistee, huoltaa ja kunnostaa käytettävät aidat, muut rakenteet ja paikat.

Porojen hoitaminen vasotusaidassa

Opiskelija

- toteuttaa porojen ruokinnan tai varmistaa muun ravinnon saannin vasotusaidassa
- huolehtii porojen veden tai puhtaan lumen saannista
- huolehtii vasotusalueen hygieniasta ja sen ympäristön siisteydestä
- huolehtii porojen hyvinvoinnista niin, että poroja ei tarpeettomasti häiritä ja että luontainen käyttäytyminen mahdollistuu
- huomioi sää- ja keliolosuhteet töiden ja toimenpiteiden toteuttamisessa
- torjuu ja ennaltaehkäisee tauteja, sairauksia ja tapaturmia
- seuraa ja tulkitsee vaatimen käyttäytymistä ja sopeuttaa työnsä ja toimenpiteet sen mukaan
- toimii ergonomisesti, turvallisesti ja hygieenisesti.

Porojen merkitseminen

Opiskelija

- määrittelee vasan omistajan
- määrittelee merkitsemisajankohdan vasan kasvun ja kehitysvaiheen mukaan käytettävään merkitsemismenetelmään sopivasti
- tekee porolle korvamerkin välttämättä tarpeetonta kipua ja kärsimystä
- järjestää ja toteuttaa porojen maastoon päästämisen ajankohdan, menetelmän ja reitit poronhoitolain mukaisesti niin, että toiminta on turvallista vaatimille, vasoille ja ympäristölle.

Kauden päätöstyöt

Opiskelija

- purkaa tai muulla tavoin huoltaa ja hoitaa käytettävät aidat, muut rakenteet ja paikat
- lajittelee, kierrättää ja hävittää jätteet kunnallisen jätehuoltojärjestelmän mukaisesti
- varastoi uudelleen käytettävät materiaalit ja välineet.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla porojen vasottamiseen liittyvissä toimenpiteissä, kuten rakenteiden pystyttämisessä ja purkamisessa, porojen päivittäisestä hyvinvoinnista huolehtimisessa ja vasojen korvamerkinäissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.27. Poronlihan tuotannossa toimiminen, 30 osp (103958)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Teurastamossa ja lihanleikkaamossa työskenteleminen

Opiskelija

- käyttää ja huoltaa työssä tarvittavia koneita ja laitteita
- noudattaa koneiden ja laitteiden käytössä käyttö- ja turvallisuusohjeita
- huolehtii veitsistä, teroittaa ne ja toimittaa ne tarvittaessa teroitettavaksi
- puhdistaa ja desinfioi omat työvälineensä ohjeiden mukaisesti
- noudattaa omavalvontasuunnitelmaa
- toimii hygieenisesti ohjeiden mukaisesti
- huolehtii henkilökohtaisesta hygieniasta ja suojavaatetuksesta tuotannon kaikissa vaiheissa
- huolehtii työympäristön ja välineiden siisteydestä ja järjestyksestä
- työskentelee työturvallisuus- ja ergonomiohjeita noudattaen
- käyttää työtehtäviin kuuluvia suojavälineitä
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa
- noudattaa toimintaa koskevaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja ammattieettisiä toimintatapoja
- lajittelee jätteet kierrätysohjeiden mukaisesti
- selittää poronlihan tuottamisen kustannusrakennetta
- kertoo asiakkaille tuotteiden perinteistä ja käytöstä.

Poron ruhon käsittely

Opiskelija

- osaa poron teurastusprosessin työvaiheet
- arvioi ruhon tai lihan laatua aistinvaraisesti
- paloittelee ja leikkaa poron ruhon standardien mukaisiin lihalajitelmiin
- minimoi hävikin muodostumisen
- huolehtii leikattujen lihojen merkitsemisestä
- huolehtii sivutuotteiden käsittelystä ja kirjaamisesta
- pakkaa ja varastoi tuotteet jäähdytysvaatimusten mukaisesti.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla poroteurastamossa ja lihan leikkaamossa. Opiskelija raaka-paloittelee ruhoja, leikkaa luuttomaksi, viimeistelee lihalajitelmia ja pakkaa lihan. Teurastamossa noudatetaan valtioneuvoston asetusta 475/2006 nuorille työntekijöille erityisen haitallisista ja vaarallisista töistä.

Mikäli opiskelija haluaa työskennellä teurastamossa eläinten lopetuksessa, tulee hänellä olla lopetusasetuksen (EY 1009/2009) mukainen kelpoisuustodistus.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.28. Ryhmätoiminnassa ohjaaminen, 15 osp (103959)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Ympäristövastuullisuus

Opiskelija

- löytää ympäristövastuullisia toimintatapoja ja teemoja
- seuraa ajankohtaisia ympäristöasioita
- perehtyy vapaaehtoistyöhön ja valitsee itselleen sopivan osallistumisen kohteen.

Ryhmätoiminnan suunnittelu

Opiskelija

- valitsee ryhmälle sopivan ajankohtaisen luontoon tai ympäristöön liittyvän aiheen
- suunnittelee ryhmätoimintaa ottaen huomioon kohderyhmän tarpeet ja vaatimukset
- laatii ohjauksessa tarvittavaa materiaalia.

Ryhmätoiminnan ohjaus

Opiskelija

- soveltaa erilaisia ryhmäyttämisen menetelmiä paikan ja ryhmän rakenteen mukaisesti
- soveltaa erilaisia ympäristökasvatuksen menetelmiä kohderyhmän mukaisesti
- tunnistaa ryhmästä erilaisia kulttuureja ja huomioi niitä ohjauksessa
- käyttää ryhmää ohjatessaan sille sopivia osallistavia ja aktivoivia menetelmiä
- rohkaisee ryhmän jäseniä ilmaisemaan itseään ja luo avoimen osallistumiseen innostavan ilmapiirin
- jakaa vastuuta ryhmässä, seuraa ryhmän toimivuutta ja tarvittaessa vaihtaa toimintatapaa
- ohjaa ryhmää onnistumisen kokemuksiin
- kunnioittaa ryhmän jäsenten mielipiteitä ja kohtelee kaikkia ryhmän jäseniä tasapuolisesti
- hankkii, vastaanottaa ja hyödyntää palautetta toiminnassaan sekä arvioi toiminnan vaikuttavuutta
- huomioi toiminnassaan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä ohjaamalla luonto- tai ympäristöalan ryhmä- tai kerhotoimintaa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.29. Tuotteiden valmistaminen luonnonmateriaaleista, 15 osp (103960)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Luonnonmateriaalin hyödyntäminen

Opiskelija

- valitsee käyttötarkoitukseen sopivan luonnonmateriaalin
- selvittää luonnonmateriaalin hyödyntämiseen tarvittavat luvat
- huomioi laatuvaatimukset materiaalin hankinnassa tai keruussa.

Tuotteen suunnittelu ja valmistus

Opiskelija

- osallistuu materiaalin hankintaan yksin tai ryhmän kanssa
- arvioi materiaalin hankinnan menetelmiä ja ympäristövastuullisuutta
- suunnittelee valitsemastaan materiaalista tuotteen
- valmistaa suunnittelemansa tuotteen laadukkaasti yksin tai yhdessä asiantuntijan kanssa
- käyttää oikeita työmenetelmiä ja niihin kuuluvia koneita, laitteita ja työvälineitä turvallisesti
- käyttää materiaalin käsittelyssä asianmukaista suojavaatetusta
- lajittelee, kierrättää ja hävittää syntyvän jätteen kiertotaloutta edistäen
- arvioi valmiin tuotteen laatua
- pakkaa ja varastoi valmiin tuotteen huomioiden pakkauksessa vaadittavat merkinnät.

Markkinointi

Opiskelija

- hinnoittelee tuotteen ja vertailee hinnoittelua vastaaviin tuotteisiin
- hyödyntää markkinoinnissa alueensa perinnettä ja kulttuuria
- valitsee soveltuvan markkinointitavan kohderyhmän tavoittamiseksi
- ottaa huomioon pakkausmateriaalin ja pakkauksen myynnin edistämisen keinona
- hyödyntää verkostoimisen mahdollisuuksia muiden yrittäjien ja toimijoiden kanssa.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä valmistamalla tuotteita luonnonmateriaalista, kuten nahasta, luusta, puusta, luonnonpunontamateriaaleista, sammaleesta, oljesta, villasta tai kivistä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.30. Tutkimuksessa avustaminen, 10 osp (103961)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Oman työn suunnittelu ja raportointi

Opiskelija

- suunnittelee ja järjestää oman osallistumisensa tutkimukseen liittyviin tehtäviin
- tarkastelee tutkimuksen vaikuttavuutta tutkimuksen kohteeseen, alueeseen, elinkeinoihin ja ihmisiin
- tekee raportin työstään ja tutkimusjärjestelyistä sekä arvioi osaansa tutkimuksen suorittamisessa.

Tutkimusryhmässä toimiminen

Opiskelija

- kertoo omia ja alansa lähtökohtia ja näkemyksiä tutkimuksen eri työntekijöille
- ymmärtää asemansa tutkimusprosessissa ja toimii yhteistyössä ryhmän kanssa
- käyttää tarvittaessa toista kotimaista tai vierasta kieltä tutkimuksen käytännön tehtäviin liittyvissä yhteyksissä.

Tutkimustyöhön osallistuminen

Opiskelija

- toimii avustajana erilaisissa tutkimukseen liittyvissä tehtävissä
- käyttää tutkimukseen liittyvissä tehtävissä tarvittavia työvälineitä ja tekniikoita
- käyttää erilaisia aineiston keruunmenetelmiä ja tuntee niiden valintaperusteita
- käsittelee tutkimusaineistoja annetuilla menetelmillä
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä tekemällä luonto- ja ympäristöalan tutkimustoiminnan avustavia tehtäviä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.31. Ulkoilualueiden rakentaminen ja hoitaminen, 20 osp (103962)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Ulkoilualan lähtötason selvittäminen

Opiskelija

- selvittää ulkoilualuetta koskevan lainsäädännön ja viranomais määräykset
- etsii tietoa kohdetta koskevista säädöksistä ja suunnitelmista
- etsii aluetta koskevaa lähtötietoa, kartta-aineistoa ja käyttäjätarvetta
- huomioi alueen arvokkaat elinympäristöt, luonnonsuojelualueet ja muut luontokohteet.

Ulkoilualan suunnittelu

Opiskelija

- suunnittelee alueen käyttöä sekä huoltoa ympäristöä säästäen yhteistyössä alan asiantuntijoiden kanssa
- määrittää rakentamista tai kunnostusta tarvitsevia kohteita ja valitsee kohteille sopivat työmenetelmät
- tekee pienimuotoisia laskelmia rakenteiden materiaaleista ja työ kustannuksista
- määrittää alueen kulku- ja huoltoreitit yhdessä asiantuntijan kanssa.

Ulkoilualan rakentaminen ja hoitaminen

Opiskelija

- käyttää ja tulkitsee karttoja ja työsuunnitelmia
- hyödyntää paikallisesti valittuja materiaaleja ja niiden työmenetelmiä
- rakentaa tai huoltaa ulkoilualan rakenteita ja reittejä turvallisilla työmenetelmillä
- käyttää töissä tarvittavia kulkuneuvoja energiatehokkaasti
- työskentelee ja liikkuu maastossa kestäväällä tavalla
- käyttää ja huoltaa tarvitsemiaan työvälineitä turvallisesti
- käyttää henkilökohtaisia suojaimia
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa
- varmistaa, että alueella kulkeville tiedotetaan käynnissä olevista rakennus- tai hoitotöistä
- kerää tietoa kohteesta alueen opastusmateriaalin tueksi.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä rakentamalla tai hoitamalla ulkoilualueiden rakenteita. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.32. Vesistöjen kunnostaminen ja hoitaminen, 20 osp (103963)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Vesistön kunnostustarve

Opiskelija

- tunnistaa paikallisia ja valtakunnallisia vesistöalueita koskevia haittoja
- kerää lähtötasotietoja vesistön kunnostuksesta
- etsii vesistökohteiden kunnostusta ja hoitoa koskevaa lainsäädäntöä, viranomaismääräyksiä ja kohdetta koskevia säädöksiä
- tunnistaa mahdolliset kunnostuskohteet valuma-alueelta
- tunnistaa kohteeseen soveltuvia kunnostusmenetelmiä
- osallistuu toimenpiteiden suunnitteluun työtehtävänsä mukaisesti.

Vesistön laadun arviointi

Opiskelija

- ottaa vesinäytteitä ja tekee mittauksia vesistön laadun selvittämiseksi
- vertailee saatuja näytteiden tuloksia yhdessä asiantuntijan kanssa
- tekee kasvillisuushavaintoja hoitotarpeen määrittämiseksi
- tunnistaa valuma-alueelta mahdolliset veden laatuun vaikuttavat riskitekijät.

Vesistön kunnostustyöt

Opiskelija

- tekee kunnostussuunnitelmien mukaisia vesistön kunnostus- tai hoitotöitä
- käyttää ja huoltaa työssä tarvittavia työvälineitä ja kulkuneuvoja
- työskentelee huomioiden oman ja muiden turvallisuuden
- varmistaa, että ennen työn aloittamista omaa työn tekemiseen tarvittavat pätevyydet
- varmistaa, että alueella liikkuville tiedotetaan käynnissä olevista kunnostustoista
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa
- arvioi vaaratekijöitä ja niiden aiheuttamia turvallisuusriskejä työssään.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä tekemällä kunnostussuunnitelmien mukaisia vesistöjen kunnostus- tai hoitotöitä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.33. Vieraslajitorjunta, 20 osp (103964)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Vieraslajin elinympäristö ja lajituntemus

Opiskelija

- tunnistaa eri elinympäristöjen hoitomenetelmiä
- tekee asiantuntijan kanssa lähtötasoselvityksen tarvittavista toimenpiteistä
- tunnistaa lajikohtaisia torjuntatoimia sekä torjuntayhteistyöhön tarvittavia tahoja
- tunnistaa vieraslajien luetteloon kuuluvia lajeja ja niiden kustannustehokkaita torjuntakeinoja
- tunnistaa alueen elinympäristön lajistoa
- arvioi hoitokohteessa vieraslajien aiheuttamia uhkia ja riskejä
- arvioi torjuntatoimenpiteiden vaikutuksia.

Vieraslajin torjuntakohteessa työskenteleminen

Opiskelija

- noudattaa hoitoa ja torjuntaa koskevaa lainsäädäntöä, viranomais määräyksiä ja säädöksiä
- arvioi vaaratekijöitä ja niiden aiheuttamia turvallisuusriskejä työssään
- tunnistaa kohteeseen sopivat työmenetelmät ja työjärjestyksen
- tekee suunnitelmien mukaisia hoito- ja torjuntatöitä kohteessa sallitulla tavalla
- työskentelee järjestelmällisesti, ergonomisesti sekä sujuvasti
- käyttää kohteen kunnostamisessa ja hoitamisessa tarvittavia työvälineitä, suojavarusteita, kulkuneuvoja ja materiaaleja
- lajittelee, kierrättää ja hävittää syntyvän jätteen kiertotaloutta edistävästi
- työskentelee huomioiden oman ja muiden turvallisuuden
- ohjaa torjuntatöihin osallistuvia kohteessa turvalliseen ja työsuunnitelman mukaiseen työskentelyyn
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Tiedottaminen

Opiskelija

- hankkii monipuolista tietoa vieraslajien torjunnasta
- tunnistaa tilanteeseen ja kohderyhmään sopivan viestintäkeinon ja viestintämenetelmän yhdessä asiantuntijan kanssa
- suunnittelee ja laatii ympäristöviestintämateriaalia
- käyttää tiedotuksessa valittua viestintäkeinoa ja viestintämenetelmää.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla vieraslajitorjunnan työtehtävissä sekä osallistumalla tiedotukseen. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.34. Ympäristökohteen kunnostaminen ja hoitaminen, 20 osp (103965)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Toimintaympäristö ja lajituntemus

Opiskelija

- tunnistaa eri elinympäristöjen hoidon hoitotoimenpiteet
- tekee asiantuntijan kanssa lähtötasoselvityksen tarvittavista ennallistamis-, kunnostus- tai hoitotoimenpiteistä
- tunnistaa alueen elinympäristön lajistoa
- huomioi työssään luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriperinnön
- noudattaa hoitoa koskevaa lainsäädäntöä, viranomaismääräyksiä ja säädöksiä
- arvioi vaaratekijöitä ja niiden aiheuttamia turvallisuusriskejä työssään
- arvioi eri toimenpiteiden vaikutuksia.

Ympäristökohteessa työskenteleminen

Opiskelija

- tunnistaa kohteeseen sopivat työmenetelmät ja työjärjestyksen yksin tai ryhmän mukana
- tekee suunnitelmien mukaisia ennallistamis-, kunnostus- tai hoitotöitä kohteessa sallitulla tavalla
- työskentelee järjestelmällisesti, ergonomisesti ja sujuvasti
- käyttää kohteen kunnostamisessa ja hoitamisessa tarvittavia materiaaleja, työvälineitä ja kulkuneuvoja
- tekee käyttämiensä työvälineiden päivittäisen huollon
- huomioi oman ja muiden turvallisuuden
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Ympäristövastuullisuus

Opiskelija

- huomioi materiaalin, koneiden ja laitteiden valinnassa ja käytössä taloudellisuuden, energiatehokkuuden, turvallisuuden ja ekologisuuden
- huomioi varusteiden huollossa ja valinnassa ympäristövastuullisuuden
- lajittelee, kierrättää ja hävittää työskentelyssään syntyvän jätteen kiertotaloutta edistäen.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla ympäristökohteen kunnostus- tai hoitotoissa. Ympäristökohte voi olla luonnonsuojelualue, kulttuuriympäristö, urheilualue, maisemointialue, matkailuympäristö, taajamametsä, poronhoitoalue tai erityisalue. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin. Ympäristökohte merkitään tutkintotodistuksessa viitteellä.

2.35. Ympäristön tilan selvittäminen, 15 osp (103966)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Ympäristönäytteet

Opiskelija

- perehtyy näytteenottosuunnitelmaan yhdessä asiantuntija kanssa
- ymmärtää näytteenoton merkityksen osana laadukasta ympäristöanalyysiä
- ottaa ympäristönäytteitä soveltuvia välineitä käyttäen
- tekee paikannusta karttaa ja paikannuslaitetta käyttäen
- tekee havaintoja kohteen ympäristöstä ja kirjaa ne kenttähavaintolomakkeeseen
- auttaa hätätilanteissa sekä onnettomuuden ja sairaskohtauksen sattuessa.

Kenttämittaukset

Opiskelija

- valitsee kohteeseen sopivat kenttämittarit ja valmistelee ne käyttöä varten yhdessä asiantuntijan kanssa
- käyttää kenttämittareita oikein ja luotettavasti
- kirjaa tekemänsä havainnot ja mittauksien tulokset mittauspöytäkirjaan tai havaintolomakkeeseen
- huolehtii mittareiden oikeasta säilyttämisestä.

Näytteiden analysointi, tulosten tulkinta ja raportointi

Opiskelija

- tekee yksinkertaisen näyteanalyysin ohjeiden mukaan
- vertaa saatuja tuloksia ohjearvoihin ja arvioi mahdollisia poikkeamia
- arvioi analyysien tuloksia ympäristön tilan näkökulmasta
- vertaa saatuja tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin
- laatii analyysituloksista ohjeenmukaisen raportin.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla ympäristönäytteenotossa tai ympäristöanalytiikassa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.36. Ympäristöviestintä, 20 osp (103967)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

- ymmärtää ympäristöviestinnän tavoitteet

- hankkii ympäristötietoa monipuolisesti erilaisista lähteistä
- arvioi tietoa ja sen oikeellisuutta ja luotettavuutta
- hyödyntää erilaisia ympäristöjärjestelmiä, -merkkejä ja -väittämiä osana ympäristöviestintää
- huomioi ympäristölainsäädännön työtehtävässään
- tunnistaa tilanteeseen ja kohderyhmään sopivan viestintäkeinon yhdessä asiantuntijan kanssa
- suunnittelee ja tekee ympäristöviestintämateriaalia valittuun kanavaan
- hyödyntää tietokoneohjelmia ympäristömateriaalin tekemisessä
- käyttää valittua viestintäkeinoja ja -menetelmää vastuullisesti
- arvioi viestinnän vaikuttavuutta kohderyhmässä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla yritysten, laitosten tai erilaisten järjestöjen ympäristöviestinnän tehtävissä. Opiskelija käyttää erilaisia viestinnän keinoja, kuten järjestää tapahtuman tai laatii materiaalia. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.37. Ympäristöä säästäviin kulutusvalintoihin ohjaaminen, 20 osp (103968)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

- tunnistaa ympäristöä kuormittavia toimintatapoja kohderyhmän toimintaympäristössä
- tuntee vaihtoehtoisia ratkaisuja kulutuksen ja ympäristökuormituksen vähentämiseksi kohderyhmän toimintaympäristössä
- tuntee kemikaalien myyntipäälyysmerkinnät ja ymmärtää käyttöturvallisuustiedotteen sisällön
- hyödyntää monipuolisesti tietoa neuvonnan kohteena olevasta toiminnasta sekä sitä koskevista laeista ja viranomais määräyksistä
- suunnittelee ja toteuttaa kohderyhmälle ympäristöä säästäviin kulutusvalintoihin ohjaavaa toimintaa
- neuvoo asiakkaita tekemään ympäristöä ja luonnonvaroja säästäviä valintoja toiminnassaan
- perustelee asiakkaille materiaalivalintojen merkityksen kestävä kehityksen näkökulmasta
- käyttää kohderyhmään soveltuvaa ympäristöviestinnän menetelmää
- laatii kohderyhmälle soveltuvaa neuvontamateriaalia
- kerää palautetta toimintansa kehittämiseksi.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä työskentelemällä ympäristöneuvonnan käytännön työtehtävissä. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.38. Huippuosaajana toimiminen, 15 osp (106730)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Osaamisen kehittäminen

Opiskelija

- arvioi omaa osaamistaan sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämiskohteitaan perustellen
- laatii itselleen kehittymissuunnitelman niin, että se tukee kasvua alan huippuammattilaiseksi
- kehittää osaamistaan ja työtapojaan saadun palautteen perusteella
- työskentelee muuttuvissa tilanteissa
- työskentelee pitkäjänteisesti työtään kehittäen
- toimii osana tiimiä ja jakaa osaamistaan muille.

Työskentely alan huippuosaamista vaativissa tehtävissä

Opiskelija

- valitsee työmenetelmät, työvälineet ja materiaalit sekä käyttää niitä muuttuvissa tilanteissa
- kokeilee uusia työmenetelmiä työssään
- hankkii ja soveltaa työssä tarvittavaa tietoa
- toimii kustannustehokkaasti ja yrityksen tuloksellisuutta edistävästi
- edistää uusien työtapojen ja -menetelmien käyttöä työyhteisössä
- vahvistaa ja luo uusia asiakassuhteita
- noudattaa työssään työturvallisuusmääräyksiä ja -ohjeita
- ennakoii riskejä ja ilmoittaa työhön liittyvistä vaaratekijöistä
- varmistaa asiakasturvallisuuden
- työskentelee ergonomisesti ja huolehtii työkyvystään
- huolehtii työympäristönsä siisteydestä ja järjestyksestä

Laatuvaatimusten huomioiminen

Opiskelija

- asettaa tavoitteensa ja suunnittelee oman työnsä ja aikataulunsa realistiseksi
- työskentelee yrityksen tai organisaation laatuvaatimusten mukaisesti
- havaitsee laatupoikkeamat ja etsii niihin ratkaisuja
- toimii yrityksen tai organisaation kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti

Toimiminen alan verkostoissa

Opiskelija

- viestii asiakkaiden kanssa ja työyhteisössä suomen tai ruotsin kielellä sekä yhdellä vieraalla kielellä
- tuntee toimialan keskeiset kansalliset ja kansainväliset verkostot
- hyödyntää verkostojaan työssään

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Arviointi

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä toimimalla vaativissa oman alan työtehtävissä. Osaaminen on mahdollista osoittaa myös kansallisissa ja kansainvälisissä kilpailutilanteissa tai em. kilpailutilanteisiin valmentautumisessa. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

Ammattitaitovaatimuksista poikkeaminen tai osaamisen arvioinnin mukauttaminen eivät ole mahdollisia tässä tutkinnon osassa.

2.39. Ilmastovastuullinen toiminta, 15 osp (106735)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Ilmastomuutoksen lähtökohtien selvittäminen

Opiskelija

- ymmärtää ilmastomuutoksen ilmiönä ja ihmisen toiminnan vaikutuksen siihen sekä ratkaisujen tarpeen
- tunnistaa suomalaisen toimintaympäristön erityispiirteitä ilmastomuutoksen hillintään ja sopeutumiseen
- tunnistaa keskeisiä ilmastomuutokseen vaikuttavia tekijöitä omalla alallaan
- tunnistaa vaikutusmahdollisuuksia ilmastomuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen omassa työtehtävässään.

Ilmastomuutoksen vaikutusten ja ratkaisujen esittäminen

Opiskelija

- selvittää oman työnsä, työyhteisönsä toiminnan, tuotteen tai palvelun ilmastovaikutuksia
- pohtii käytännön ratkaisuja ilmastomuutoksen hillintään tai siihen sopeutumiseen toimialallaan
- arvioi ja vertailee pohtimiensa ilmastoratkaisujen toteuttamiskelpoisuutta ja taloudellisuutta
- ehdottaa käytännössä toteuttavissa olevia perusteltuja ratkaisuja työnsä tai työyhteisönsä toiminnan, tuotteen tai palvelun kehittämiseen ilmastovaikutusten vähentämiseksi

Ilmastovastuullisen toiminnan vahvistaminen

Opiskelija

- viestii ehdottamistaan ilmastoratkaisuista työyhteisössään
- osallistuu toimintaan, jolla kehitetään ilmastotietoisuutta ja -asioita työyhteisössä
- kannustaa omalla toiminnallaan muita ilmastovastuuseen

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä työskentelemällä ilmastovastuullisesti omalla alallaan. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.40. Kansainvälisessä työympäristössä toimiminen, 15 osp (106734)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Valmistautuminen kansainvälisessä työympäristössä toimimiseen

Opiskelija

- etsii tietoa ja perehtyy kansainväliseen työympäristöön ja tulevaan työtehtävään
- perehtyy työtehtävään liittyvien maiden kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- huolehtii kansainvälisessä työtehtävässä tarvittavista järjestelyistä ja asiakirjoista
- selvittää ja sopii työtehtävän tavoitteet ja sisällöt
- ottaa huomioon työympäristöön ja -tehtävään liittyvät vaatimukset, tarpeet ja aikataulun

Vuorovaikutus kansainvälisessä työympäristössä

Opiskelija

- toimii vuorovaikutuksessa kansainvälisen työyhteisön ja kansainvälisten asiakkaiden kanssa
- käyttää toimialansa keskeistä sanastoa vieraalla kielellä
- jakaa osaamistaan kansainvälisessä työympäristössä
- käyttää eri viestintäkanavia vastuullisesti
- toimii eri kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa
- toimii työkulttuurin mukaisesti

Työskentely kansainvälisessä ympäristössä

Opiskelija

- noudattaa sovittuja työaikoja ja toimintatapoja
- toimii joustavasti erilaisissa tilanteissa
- noudattaa työtehtäviin liittyviä määräyksiä ja ohjeita
- huomioi terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät riskit
- toimii vastuullisesti ja eettisesti
- toimii tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäen

Kansainvälisen osaamisen hyödyntäminen ja jakaminen

Opiskelija

- arvioi kansainvälisessä työtehtävässä hankitun osaamisen merkitystä urallaan
- hyödyntää kansainvälistä osaamistaan työssään
- arvioi työtehtävään liittyvien maiden työmenetelmien ja toimintakulttuurien vaikutuksia työn sujuvuuteen ja lopputulokseen
- jakaa kansainvälistä osaamistaan työyhteisössä

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä työskennellen kansainvälisessä työympäristössä tai projektissa ulkomailla tai kotimaassa.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.41. Työpaikkaohjaajaksi valmentautuminen, 5 osp (106731)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Yhteyshenkilönä toimiminen

Opiskelija

- perehtyy oman alan tutkintojen perusteisiin ja tunnistaa työtehtävien yhteyden niihin
- perehtyy koulutuksen järjestäjän ja työpaikan väliseen työnjakoon ammatillisen koulutuksen järjestämisessä
- selvittää mahdollisuuksia järjestää koulutusta ja näyttöjä työpaikalla
- tiedottaa ammatillisen koulutuksen järjestämisestä työpaikalla yhdessä koulutuksen järjestäjän kanssa
- toimii vuorovaikutuksessa erilaisten opiskelijoiden ja työntekijöiden kanssa

Ohjaustilanteisiin valmentautuminen

Opiskelija

- perehtyy ohjattavan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan
- osallistuu osaamisen hankkimisen suunnitteluun työpaikalla
- osallistuu ohjattavan opiskelijan työturvallisuuteen, työpaikan ohjeisiin ja käytäntöihin perehdyttämiseen
- suunnittelee opiskelijan ohjausta ja aikataulua
- seuraa erilaisia ohjaustilanteita
- hyödyntää digitaalisia välineitä tarkoituksenmukaisesti
- arvioi omaa ohjausosaamistaan ja määrittää kehittämistarpeensa

Palautteen antaminen osaamisen kehittymisestä

Opiskelija

- vertaa hankittua osaamista asetettuihin tavoitteisiin
- antaa rakentavaa palautetta osaamisen kehittymisestä
- huomioi palautteen antamisessa erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat sekä eri kieli- ja kulttuuriryhmiä edustavat opiskelijat

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa osaamisensa näytössä toimimalla yhteyshenkilönä työpaikalla sekä valmentautumalla ohjaus- ja palautteenantotilanteisiin. Siltä osin kuin tutkinon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.42. Yrityksessä toimiminen, 15 osp (106733)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Yrityksen liiketoiminnan suunnittelu

Opiskelija

- hankkii yrityksen liiketoiminnan eri osa-alueiden suunnittelussa tarvittavaa tietoa
- laatii asiakaslähtöisen toimenpidesuunnitelman ja täsmentää yrityksen tavoitteet
- laatii budjetit ja rahoitussuunnitelman tiedostaen yrittäjän aseman
- tunnistaa yritystoimintaan liittyvät keskeiset riskit
- ymmärtää kestävä kehityksen vaatimukset ja merkityksen liiketoiminnalle

Yrityksen liiketoimintaa edistävien yhteistyöverkostojen rakentaminen

Opiskelija

- hankkii liiketoiminnan kannalta keskeisiä yhteistyökumppaneita
- sopii yhteistyöstä yhteistyökumppaneiden kanssa
- solmii tarvittaessa yhteistyösopimukset vastuut ja velvollisuudet huomioiden

Yrityksessä toimiminen

Opiskelija

- toimii yrittäjänä tai osana yhteistyöverkostoa
- hoitaa sovittua liiketoiminnan osa-aluetta
- ratkaisee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintaan liittyviä ongelmatilanteita
- toimii toimialan lainsäädännön mukaisesti

Yrityksen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Opiskelija

- asettaa toiminnalleen tavoitteita yrityksen strategisten tavoitteiden mukaisesti
- tekee rakentavia ja perusteltuja ehdotuksia yrityksen toiminnan kehittämiseksi laatu- ja tulostavoitteet huomioiden
- ottaa suunnitelmissaan huomioon asiakkaiden ja sidosryhmien odotukset

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti • tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	• toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti • tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti • muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	• toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista • hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa • selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat • toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa • soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti • esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen • ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä toimimalla yrityksessä ja kehittämällä yrityksen liiketoimintaa suunnitelman mukaisesti. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.43. Yritystoiminnan suunnittelu, 15 osp (106732)

Ammattitaitovaatimukset

Opiskelija

Liiketoimintamahdollisuuksien etsiminen ja ideoiminen

Opiskelija

- kartoittaa valitsemallaan alalla toimivia yrityksiä ja asiakkaita
- arvioi kartoituksen pohjalta liiketoimintamahdollisuuksia
- ymmärtää kestäväen kehityksen vaatimukset ja merkityksen liiketoiminnalle

Liikeidean kehittäminen ja liiketoimintasuunnitelman laatiminen

Opiskelija

- selvittää markkinoiden ja kilpailutilanteen kehitysnäkymiä
- kartoittaa liikeideoita ja valitsee niistä toteuttamiskelpoisen
- tekee suunnitelman yrityksen toiminnoista hyödyntäen tarvittaessa asiantuntijoita
- laskee yritystoimintaan liittyviä tuottoja ja kustannuksia sekä suunnittelee rahoitusta
- ottaa suunnittelussa huomioon toimialan lainsäädännön

Verkostoituminen sidosryhmien kanssa

Opiskelija

- valitsee toimintansa kannalta keskeisiä sidosryhmiä
- esittelee asiakaslähtöisesti yrityksen toimintamallin jollekin keskeiselle sidosryhmälle

Yrityksen perustamiseen liittyvien asiakirjojen laatiminen

Opiskelija

- valitsee sopivan yritysmuodon
- laskee tarvittavan rahoituksen
- selvittää yrityksen keskeiset perustamisasiakirjat ja laatii ne

Vahvuuksien ja osaamisen arviointi

Opiskelija

- kartoittaa vahvuutensa toimia yrittäjänä
- esittelee yritystoiminnassa tarvittavan osaamisensa

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	- toteuttaa työn ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti - tarvitsee joissakin tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa perustietoa - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen mukaisesti
Tyydyttävä 2	- toteuttaa työn oma-aloitteisesti ja ohjeiden mukaisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja vuorovaikutteisesti - tarvitsee vain harvoissa tilanteissa lisäohjeita - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa tarkoituksenmukaisesti - muuttaa toimintaansa saamansa palautteen ja omien havaintojen mukaisesti
Hyvä 3	- toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja aloitteellisesti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy tavanomaisista ongelmanratkaisutilanteista - hyödyntää työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti - arvioi suoriutumistaan realistisesti
Hyvä 4	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa - selviytyy ongelmanratkaisutilanteista hyödyntäen monipuolisia ratkaisutapoja - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti - arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	- suunnittelee ja toteuttaa työkokonaisuuden itsenäisesti ottaen huomioon muut toimijat - toimii yhteistyökykyisesti ja rakentavasti haastavissakin vuorovaikutustilanteissa - soveltaa työssä tarvittavaa tietoa ongelmanratkaisutilanteissa monipuolisesti ja kriittisesti - esittää työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehittämis ehdotuksia - arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseen - ymmärtää oman työnsä merkityksen osana laajempaa kokonaisuutta

Osaamisen osoittaminen

Opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä käytännön työtehtävissä laatimalla yksin tai ryhmän kanssa liiketoimintasuunnitelman kehittämälleen liikeidealle. Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittua ammattitaitoa ei voida arvioida näytön perusteella, ammattitaidon osoittamista täydennetään yksilöllisesti muilla tavoin.

2.44. Viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, 11 osp (106727)

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue suoritetaan ja sitä opetetaan siten, että äidinkielenä on koulutuksen järjestäjän opetus- ja tutkintokielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieli. Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä -osa-alue voidaan opiskelijan valinnan

mukaan suorittaa ja sitä voidaan opettaa myös opiskelijan toisena kielenä olevalla suomen tai ruotsin kielellä, romanikielellä, viittomakielellä tai muulla opiskelijan äidinkielellä, mikäli koulutuksen järjestäjä tarjoaa tämän mahdollisuuden.

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen
- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- hallitsee kirjoitetun kielen käytänteitä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, saame

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen saamen kielellä

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen
- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstejä ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen saamen kielellä

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa omaan alansa ja työelämään liittyviä tekstejä
- tuntee kirjoitetun kielen käytänteitä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen saamen kielellä

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, romani

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen romanikielellä

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen

- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen romanikielellä

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- hallitsee kirjoitetun kielen käytänteitä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen romanikielellä

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, viittomakieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen viittomakielellä

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen

- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen viitottujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten viitottujen tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita esitetyn ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten viitottujen tekstien tuottaminen

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- tuottaa viittomakielen rakenteen mukaisia tekstejä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Suomalaisen viittomakielen ja viittomakielisen kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu viittomakielisen kirjallisuuden eri lajeihin
- katsoo ja analysoi viittomakielisiä tekstejä.

Erilaisten viitottujen tekstien tulkitseminen ja tuottaminen

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee viitottuja tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta viitotusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan viitottuja tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi viittomakielisille

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen suomen kielellä käyttäen tarvittaessa tulkkausta

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa

- esittelee alansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen
- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun tai tulkatun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen suomen kielellä käyttäen tarvittaessa tulkkausta

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- käyttää pääosin kielen perusrakenteita
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen käyttäen tarvittaessa tulkkausta ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, opiskelijan oma äidinkieli

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen omalla äidinkielellä

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita alan käsitteistöä käyttäen

- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tulkitsee erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia ja viittaa käyttämiinsä lähteisiin.

Erilaisten tekstien tuottaminen omalla äidinkielellä

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- hallitsee kirjoitetun kielen käytänteitä
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkityksen
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee ja analysoi kaunokirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen omalla äidinkielellä

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä, suomi toisena kielenä

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimiminen

Opiskelija

- viestii tilanteen ja kohderyhmän mukaisesti
- asettaa viestinnälleen tavoitteita
- perustelee mielipiteensä ja väitteensä ymmärrettävästi
- toimii yhteistyö- ja ryhmätilanteissa
- esittelee alaansa liittyviä ilmiöitä tai asioita tarkoituksenmukaista alan käsitteistöä käyttäen

- ymmärtää kielen ja vuorovaikutuksen merkityksen työelämässä ja yhteiskunnassa
- kehittää suomen kielen taitoaan tavoitteellisesti.

Eri lähteistä hankittujen tekstien käyttäminen ja tekstin luotettavuuden arvioiminen

Opiskelija

- tuntee omalla alallaan ja työelämässä käytettyjä tekstilajeja ja medioita
- tunnistaa erilaisten tekstien tavoitteita ja olennaisia merkityksiä
- hyödyntää tietolähteitä ja arvioi niiden luotettavuutta
- tekee muistiinpanoja ja tiivistää keskeisiä ydinasioita kuullun, luetun ja nähdyn pohjalta
- noudattaa tekijänoikeuksia asianmukaisesti.

Erilaisten tekstien tuottaminen

Opiskelija

- viestii tavoitteellisesti ilmaistessaan tunteitaan, ajatuksiaan tai mielipiteitään
- tuottaa oman alansa ja työelämän tekstikäytänteiden mukaisia tekstejä
- käyttää pääosin kielen perusrakenteita
- käyttää kirjoitetun kielen käytänteitä tarkoituksenmukaisesti
- käyttää viestinnässään tarkoituksenmukaista tieto- ja viestintäteknologiaa sekä monilukutaitoaan.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kielen ja kirjallisuuden muotojen ja merkitysten tunteminen

Opiskelija

- tiedostaa ja huomioi kielellisen, kulttuurisen ja identiteettien moninaisuuden merkitystä
- tutustuu kirjallisuuden eri lajeihin
- lukee suomenkielistä kirjallisuutta.

Erilaisten tekstien tulkitseminen ja tuottaminen

Opiskelija

- tutustuu eri tekstilajeihin ja analysoi niiden ilmaisutapoja
- tuottaa ja tulkitsee tekstejä yksin ja yhdessä muiden kanssa
- antaa ja vastaanottaa rakentavaa palautetta tuotetusta tekstistä
- muokkaa tuottamiaan tekstejä palautteen pohjalta.

Esiintymis- ja ryhmätyötaitojen kehittäminen

Opiskelija

- esittää sekä spontaanin että valmistellun esityksen ja havainnollistaa esitystään
- edistää ryhmän työskentelyä ja arvostaa muiden näkökantoja
- noudattaa työelämän kokous- ja neuvottelukäytäntöjä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus toisella kotimaisella kielellä, ruotsi

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Toisen kotimaisen kielen käyttäminen työhön liittyvissä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa

Opiskelija

- selviytyy rutiininomaisista päivittäiseen elämään liittyvistä vuorovaikutustilanteista
- tulkitsee alaansa liittyviä suppeita tekstejä
- tuottaa lyhyitä viestejä käyttäen alaan liittyvää sanastoa.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Toisella kotimaisella kielellä viestiminen työelämän vuorovaikutustilanteissa

Opiskelija

- selviytyy päivittäisissä työhön liittyvissä vuorovaikutustilanteissa
- ilmaisee itseään tilanteen mukaan käyttäen ruotsin kielelle ja kulttuurille ominaisia ilmaisuja
- tuottaa alansa liittyviä tekstejä
- valikoi ja hyödyntää erilaisia tietolähteitä toisella kotimaisella kielellä.

Kansalliskielten ja kulttuurien merkityksen ymmärtäminen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa

Opiskelija

- ymmärtää ja huomioi ruotsin kielen aseman kansalliskielenä ja sen merkityksen kulttuurisesti moninaisessa Suomessa
- ymmärtää ruotsin kielen ja kulttuurin merkityksen pohjoismaisessa yhteistyössä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Viestintä ja vuorovaikutus vieraalla kielellä

Pakolliset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Vieraan kielen käyttäminen erilaisissa vuorovaikutustilanteissa

Opiskelija

- selviytyy suullisista vuorovaikutustilanteista
- tuottaa vuorovaikutuksessa tarvittavia tekstejä
- keskustelee työtehtävistään
- tuottaa alaansa liittyviä tekstejä
- tulkitsee alaansa liittyviä tekstejä

- arvioi ja kehittää kielitaitoaan.

Tiedon hakeminen erilaisista vieraskielisistä lähteistä

Opiskelija

- hakee toiminnassaan tarpeellista vieraskielistä tietoa eri lähteistä
- arvioi ja valikoi tietoa tarkoituksenmukaisuuden, luotettavuuden ja ajantasaisuuden kannalta.

Kielellisesti ja kulttuurisesti monimuotoisessa ympäristössä toimiminen

Opiskelija

- tuntee opiskelemaisensa kielen ja kulttuurin vaikutuksen vuorovaikutustilanteeseen
- viestii monikielisessä ja kulttuurisessa ympäristössä
- kohtaa ihmiset yhdenvertaisesti ja arvostaen.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Vieraalla kielellä viestiminen työelämän tilanteissa

Opiskelija

- selviytyy monenlaisista työhön liittyvistä vuorovaikutustilanteista
- ilmaisee itseään tilanteen edellyttämällä tavalla.

Aktiivisena kansalaisena toimiminen vieraskielisissä yhteyksissä

Opiskelija

- toimii aktiivisena kansalaisena vierasta kieltä käyttäen
- viestii vieraalla kielellä työssä ja arkielämässä ymmärtäen oikeutensa ja velvollisuutensa
- ottaa toiminnassaan huomioon eri kulttuurien keskeiset piirteet.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Toiminta digitaalisessa ympäristössä

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Tieto- ja viestintätekniisten laitteiden valinta ja käyttö

Opiskelija

- valitsee käyttötarkoituksenmukaiset laitteet ja sovellukset
- käyttää tarkoituksenmukaisia digitaalisia laitteita

Digitaalisten palveluiden ja sovellusten käyttö

Opiskelija

- hakee, käsittelee ja jakaa eri muotoista tietoa
- arvioi digitaalisen sisällön luotettavuutta
- käyttää yleisimpiä tekstinkäsittely-, taulukkolaskenta- ja esitysgrafiikkasovelluksia
- käyttää tarkoituksenmukaisia digitaalisia palveluita ja sovelluksia työtehtävissään

Vastuullinen ja turvallinen toiminta

Opiskelija

- noudattaa tietosuoja- ja tietoturvaohjeistusta
- suojaa henkilökohtaisia tietojaan ja yksityisyyttään
- tunnistaa tyypillisimpiä kyber- ja tietoturvauhkia
- käyttää viestipalveluita ja sosiaalisen median palveluita vastuullisesti
- käyttää ja jakaa digitaalisia sisältöjä noudattaen tekijänoikeuksia
- tunnistaa digitaalisten laitteiden ja sovellusten käytön vaikutuksia terveyteen ja hyvinvointiin

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Digitaalisten ympäristöjen ja sovelluksien hyödyntäminen

Opiskelija

- tunnistaa työnsä kannalta keskeisiä verkkoyhteisöjä
- hyödyntää yhteisöllisen työskentelyn alustoja ja palveluita
- rakentaa ammatillista verkkoidentiteettiään

Digitaalisten sisältöjen tuottaminen ja jakaminen

Opiskelija

- tuottaa ja jakaa vastuullisesti digitaalista aineistoa ammattiinsa liittyvissä verkostoissa
- käyttää tai muokkaa sisältöjä huomioiden käyttö- ja tekijänoikeudet

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Taide ja luova ilmaisu

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Kulttuurien ja taiteen merkityksen tunnistaminen hyvinvoinnille

Opiskelija

- hyödyntää kulttuurien ja taiteen eri muotoja työssään
- tunnistaa esimerkkejä paikallisesta ja kansallisesta kulttuurista ja taiteesta
- tunnistaa taiteen ja kulttuurin vaikutuksia hyvinvoinnille.

Itsensä ilmaisu taiteen ja luovan ilmaisun keinoin

Opiskelija

- kehittää omaa luovaa ilmaisuaan
- ilmaisee itseään taiteen ja luovan ilmaisun keinoin itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa.

Luova itsensä ilmaisu kirjoittamalla

Opiskelija

- kokeilee luovan kirjoittamisen erilaisia tapoja
- hyödyntää kirjoittaessaan erilaisia kuvitteellisia tekstejä
- käyttää kaunokirjallisuutta työnsä tukena.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Tiedon havainnointi ja kerääminen kulttuuriympäristöstä ja sen ilmiöistä

Opiskelija

- havainnoi kulttuuriympäristöään
- kerää tietoa kulttuuriympäristönsä ilmiöistä valitsemastaan näkökulmasta.

Teoksen, tuotteen tai palvelun toteutuksen suunnitleminen ja kokeileminen luovan ilmaisun keinoin

Opiskelija

- suunnittelee teoksen, tuotteen tai palvelun käyttäen luovan ilmaisun keinoja
- kokeilee teoksen, tuotteen tai palvelun toteuttamista luovan ilmaisun keinoin.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

2.45. Matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen, 6 osp (106728)

Matematiikka ja matematiikan soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 4 osp

Opiskelija

Perusmatematiikan käyttö työ- ja arkielämässä

Opiskelija

- laskee peruslaskutoimitukset kokonais-, desimaali- ja murtoluvuilla

- laskee prosenttilaskut
- tekee talousmatematiikan laskelmia (tulot, menot, korot, lainat ja verot)
- toteuttaa mittayksiköiden muunnoksia
- ratkaisee ensimmäisen asteen yhtälöitä
- laskee tavanomaisimpia pinta-ala- ja tilavuuslaskutoimituksia
- laskee mittakaavaan liittyviä laskutoimituksia
- hyödyntää suorakulmaisen kolmion geometriaa käytännön ongelmien ratkaisemisessa.

Loogisen päättelykyvyn, matemaattisten menetelmien ja apuvälineiden käyttö matemaattisten ongelmien ratkaisemiseen

Opiskelija

- mallintaa yksinkertaisia ongelmia ensimmäisen ja vaillinaisen toisen asteen yhtälöillä, ratkaisee ne ja tulkitsee saatuja tuloksia
- käyttää laskinta, taulukkolaskentaohjelmaa ja muita apuvälineitä ongelmien ratkaisemiseen
- etsii taulukoista ja kuvaajista ongelmien ratkaisemisessa tarvittavaa tietoa
- käsittelee ja havainnollistaa tilastollisia aineistoja
- määrittää ja tulkitsee tunnuslukuja (keskiarvon, moodin ja mediaanin) tilastollisista aineistoista
- havaitsee suureiden välisiä riippuvuuksia ja verrannollisuuksia.

Tulosten oikeellisuuden, suuruusluokan ja käytetyn ratkaisumenetelmän arviointi

Opiskelija

- varmistaa laskelmien oikeellisuuden
- varmistaa, että tuloksen yksikkö ja numerotarkkuus on mielekäs
- arvioi käytetyn ratkaisumenetelmän käyttökelpoisuutta.

Matemaattisen osaamisen arviointi ja merkityksen tunnistaminen

Opiskelija

- tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa matemaattisessa osaamisessaan
- tunnistaa matematiikan merkityksen työvälineenä työ- ja arkielämässä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Matemaattisten ongelmien ratkaiseminen päättelämällä, yhtälöillä ja kuvaajien avulla

Opiskelija

- hyödyntää toisen asteen yhtälöitä, yhtälöpareja, taulukoita ja kuvaajia matemaattisten ongelmien ratkaisemisessa
- tunnistaa eksponentiaalisen mallin ja ratkaisee yksinkertaisen eksponenttiyhtälön
- hyödyntää suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa matemaattisten ongelmien ratkaisemisessa.

Matemaattisen tiedon hankinta, ryhmittely ja tulkinta

Opiskelija

- käyttää tilastoja, taulukoita ja graafisia esityksiä matemaattisen tiedon tunnistamiseen ja vertailuun
- tunnistaa normaalijakauman käsitteen ja graafisen esityksen
- kerää, ryhmittelee ja analysoi taulukoitua ja graafista tietoa eri lähteistä.

Informaation tuottaminen tilastoaineistosta ja todennäköisyyksien laskenta

Opiskelija

- tuottaa ja tulkitsee tilastoaineistosta keskiluvut ja keskihajonnan sekä diskreetin jakauman odotusarvon
- tunnistaa todennäköisyyslaskennan merkityksen ja laskee todennäköisyyksiä.

Ratkaisujen oikeellisuuden ja tulosten suurusluokan arviointi

Opiskelija

- varmistaa matemaattisten ratkaisujen oikeellisuuden
- päättelee matemaattisten ratkaisujen tuloksen suurusluokan.

Talousmatematiikan soveltaminen

Opiskelija

- tekee kustannus- ja kannattavuusvertailuja
- tekee kustannus- ja kannattavuusvertailujen pohjalta johtopäätöksiä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Fysikaaliset ja kemialliset ilmiöt ja niiden soveltaminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Fysiikan käsitteiden ja suureiden välisten riippuvuuksien tunnistaminen ja laskutoimituksien tekeminen

Opiskelija

- kuvaa ja perustelee tavanomaisia fysiikan ilmiöitä (liike, voima, energia, lämpö ja sähkö) keskeisillä käsitteillä
- yhdistää tavanomaiset fysiikan ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa
- ratkaisee yksinkertaisia tasaiseen liikkeeseen ja energiaan liittyviä laskutehtäviä.

Kemian käsitteiden ja suureiden välisten riippuvuuksien tunnistaminen ja laskutoimituksien tekeminen

Opiskelija

- kuvaa ja perustelee tavanomaisia kemian ilmiöitä (alkuaineet ja yhdisteet, seokset, kemialliset reaktiot ja sidokset, hapettuminen ja pelkistyminen sekä hapot ja emäkset) keskeisillä käsitteillä
- yhdistää tavanomaiset kemian ilmiöihin liittyvät ominaisuudet ja suureet toisiinsa
- ratkaisee yksikertaisia ainemääriä ja pitoisuuteen liittyviä laskutehtäviä.

Kemian ja fysiikan taitojen soveltaminen ja osaaminen työ- ja arkielämässä

Opiskelija

- tunnistaa, mihin fysiikkaa ja kemiaa tarvitaan työ- ja arkielämässä
- tunnistaa, mitä fysiikan lainalaisuuksia ja turvallisuusnäkökohtia tulisi huomioida työ- ja arkielämässä
- ottaa huomioon työ- ja arkielämässä käytettävien kemiallisten aineiden ominaisuudet ja mahdolliset ympäristöriskit
- tunnistaa ilmiöiden ja aineiden ympäristövaikutuksia
- hyödyntää kemikaalien käyttöturvallisuustiedotteita
- käsittelee kemiallisia aineita vaarantamatta omaa, muiden tai ympäristön turvallisuutta
- tunnistaa omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa fysiikan ja kemian osaamisessaan

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Fysikaalisiin ja kemiallisiin ilmiöihin liittyvien kokeellisten mittausten tekeminen ja havainnointi

Opiskelija

- tekee kokeellisia mittauksia ja havainnoi mekaniikan ja energian ilmiöitä ja niiden lainalaisuuksia käyttäen soveltuvia menetelmiä ja välineitä
- tekee kokeellisia mittauksia ja havainnoi happoihin ja emäksiin, hapettumiseen ja pelkistymiseen sekä orgaaniseen kemiaan liittyviä kemiallisia ilmiöitä ja niiden lainalaisuuksia käyttäen soveltuvia menetelmiä ja välineitä.

Kokeellisten mittaustulosten käsittely ja havaintojen analysointi

Opiskelija

- esittää keskeiset mittaustulokset taulukoilla ja graafisilla esityksillä
- käsittelee mittaustuloksia matemaattisilla menetelmillä ja mallintaa havaitsemiaan ilmiöitä
- määrittelee mahdollisia mittaustulosten virhetekijöitä ja ilmoittaa tuloksen tarkoituksenmukaisella tarkkuudella
- arvioi mittaustulosten luotettavuutta
- tekee mittaustuloksista johtopäätöksiä.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

2.46. Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, 9 osp (106729)

Yhteiskunnassa ja kansalaisena toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Suomalaisessa yhteiskunnassa toimiminen

Opiskelija

- tuntee kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet

- noudattaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteita
- toimii aktiivisena kansalaisena sekä käyttää monipuolisia vaikuttamisen tapoja.

Yhteiskunnan palvelujen käyttö ja kuluttajana toimiminen

Opiskelija

- tuntee ja osaa käyttää yhteiskunnan palveluja
- tunnistaa oikeutensa ja velvollisuutensa kuluttajana
- toimii vastuullisena kuluttajana
- hankkii tarvitsemaansa tietoa kuluttaja-asioissa.

Oman talouden suunnittelu ja talouteen liittyvien riskien arviointi

Opiskelija

- arvioi ja tunnistaa taloudelliseen tilanteeseensa vaikuttavia tekijöitä
- seuraa tulojaan ja menojaan
- suunnittelee hankintoja
- vertailee erilaisia rahoitusvaihtoehtoja
- asettaa henkilökohtaisia taloudellisia tavoitteita
- ennakoii talouteensa vaikuttavia riskitekijöitä erilaisissa elämäntilanteissa.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Yhteiskunnallinen osallistuminen ja vaikuttaminen

Opiskelija

- hakee tietoa yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista
- seuraa yhteiskunnallista päätöksentekoa
- osallistuu yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Alan yhteiskunnallisen merkityksen arvioiminen

Opiskelija

- seuraa alan yhteiskunnallista keskustelua
- arvioi alansa merkitystä yhteiskunnassa ja tulevaisuuden näkymiä.

Kansantalouden perusasiat ja keskeiset toimijat

Opiskelija

- seuraa taloutta koskevaa uutisointia
- tunnistaa yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen kehityksen merkityksen yleisesti ja oman alan työpaikkoihin ja työllistymiseen
- ymmärtää kansantalouden perusasiat, -käsitteet ja keskeiset toimijat.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Työelämässä toimiminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Alan työmarkkinoiden tilanteen ja osaamistarpeiden selvittäminen

Opiskelija

- selvittää alan työmarkkinoiden tilannetta
- tuntee työmarkkinajärjestelmän keskeiset periaatteet
- tietää alansa keskeiset ammatilliset verkostot
- tunnistaa alansa eri työtehtävissä tarvittavaa osaamista.

Työsopimuksen solmiminen työnantajan kanssa

Opiskelija

- perehtyy oman alansa työehtoihin ja keskeiseen työlainsäädäntöön
- tarkistaa työsopimuksen sisällön käyttäen tarvittaessa asiantuntija-apua.

Työyhteisön osana toimiminen

Opiskelija

- noudattaa annettuja työaikoja ja sovittuja toimintatapoja sekä toimii joustavasti erilaisissa tilanteissa
- noudattaa työssään ulkoasuun ja pukeutumiseen liittyviä ohjeita
- käyttää työssään tarkoituksenmukaista suojavaatetusta ja noudattaa työturvallisuusohjeita
- työskentelee luontevasti osana monimuotoista ja kulttuurisesti moninaista työyhteisöä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Työyhteisön jäsenenä toimiminen

Opiskelija

- tunnistaa oman roolinsa työyhteisön jäsenenä
- työskentelee työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti
- noudattaa sovittuja toimintatapoja ja kehittää omia toimintatapojaan.

Työelämän erilaisissa vuorovaikutus- ja ryhmätilanteissa toimiminen

Opiskelija

- toimii rakentavasti erilaisissa työelämän vuorovaikutustilanteissa
- kehittää vuorovaikutustaitojaan saamansa palautteen mukaisesti
- toimii erilaisissa ryhmätilanteissa oman työtehtävänsä ja työpaikan toimintakulttuurin mukaisesti
- käyttää tarkoituksenmukaista psykologista tietoa oman ja työyhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi.

Alan työtehtävien selvittäminen kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla

Opiskelija

- etsii itsenäisesti tietoa oman alansa työpaikoista kansallisilla ja kansainvälisillä työmarkkinoilla
- löytää itselleen soveltuvia työpaikkoja kansallisilta ja kansainvälisiltä työmarkkinoilta.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Omien kiinnostuksen kohteiden, mahdollisuuksien ja tuen tarpeiden tunnistaminen

Opiskelija

- seuraa oman oppimisensa edistymistä ja osaamisensa hankkimista tunnistuen mahdollisen tuen tarpeen
- tunnistaa kiinnostuksensa kohteita ja omia ammatillisia mahdollisuuksiaan
- selvittää ja tunnistaa omia vahvuuksiaan, valmiuksiaan ja kehittämiskohteitaan
- arvioi omaa oppimistaan ja osaamistaan säännöllisesti.

Tutkintoa ja uraa koskevien valintojen tekeminen

Opiskelija

- selvittää itselleen sopivia vaihtoehtoja oman urasuunnitelmansa tueksi käyttäen erilaisia tietolähteitä ja sähköisiä ohjauspalveluja
- tietää oman tutkinnon muodostumisen, tutkinnossa vaadittavat suoritukset ja valinnan mahdollisuudet, jotka edistävät työelämään sijoittumista ja omaa urasuunnitelmaa
- seuraa tutkinnon suorittamisen edistymistä
- käyttää tarkoituksen mukaisia oppimisympäristöjä osaamisensa hankkimisessa.

Tiedon hankkiminen erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista ja koulutustarjonnasta tutkinnon suorittamisen aikana

Opiskelija

- käyttää jatkokoulutukseen ja tulevaisuuden suunnitteluun tarvittavia tietolähteitä, ohjauspalveluja ja hakujärjestelmiä
- hankkii tietoa itselleen sopivista jatkokoulutuksen vaihtoehdoista ja tekee urasuunnitelman
- perehtyy jatkokoulutuksen pääsyvaatimuksiin, hakumenettelyyn ja valintakriteereihin.

Työllistymiseen ja oman osaamisen esittelyyn valmistautuminen tutkinnon suorittamisen aikana

Opiskelija

- perehtyy työelämän tarjoamiin mahdollisuuksiin, työympäristöihin, ja kartoittaa itselleen sopivia uravaihtoehtoja
- tekee omaa osaamistaan ja vahvuuksiaan näkyväksi työnhakua varten ja esittelee osaamistaan kattavasti
- hakee työpaikkoja ja hyödyntää hakujärjestelmiä ja -menetelmiä
- päivittää urasuunnitelmaansa työllistymistä varten.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toiminta

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Yrityksen tavoitteiden mukaisesti toimiminen

Opiskelija

- ymmärtää yritystoiminnan merkityksen yhteiskunnassa
- toimii asiakaslähtöisesti ja taloudellisesti
- ymmärtää oman toimintansa merkityksen osana työyhteisöä.

Liikeidean ja sen toteuttamismahdollisuuksien arvioiminen

Opiskelija

- ideoi liikeidean asiakkaiden tarpeet huomioiden
- löytää yrityksen perustamista tukevat keskeiset palvelut ja tietolähteet
- selvittää liikeidean toteuttamiseksi tarvittavia verkostoja
- arvioi liikeidean toteuttamisen taloudellisia edellytyksiä
- arvioi omia valmiuksiaan toimia yrittäjänä
- selvittää yritystoiminnan riskejä ja mahdollisuuksia.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 2 osp

Opiskelija

Terveystiedon ja toimintakyvyn huolehtiminen

Opiskelija

- etsii monipuolista tietoa ikäluokkansa terveyseroista ja mahdollisuuksista oman terveytensä ja toimintakykynsä edistämiseksi
- laatii itselleen tilannekohtaisesti päivitettävän ja monipuolisen suunnitelman terveytensä ja hyvinvointinsa edistämiseksi ottaen siinä huomioon liikunnan, ravitsemuksen, palautumisen, unen, mielen hyvinvoinnin, nikotiinittomuuden ja päihteettömyyden, seksuaaliterveyden ja ihmissuhteiden merkityksen opiskelu- ja työkyvyn ylläpitämiseksi
- edistää terveyttään ja hyvinvointiaan aktiivisesti ja arvioi realistisesti suunnitelman toteutumista ja tavoitteiden saavuttamista hyödyntäen arvioinnissa myös muilta saamaansa palautetta.

Toimintaympäristön ja toiminnan turvallisuuden ja terveellisyyden arvioiminen

Opiskelija

- toimii sovittujen turvallisuutta ja terveyttä edistävien toimintaohjeiden mukaisesti yhteistyössä muiden kanssa ja arvioi toimintatapojensa kehittämistarpeita
- ottaa työssään monipuolisesti huomioon oman ammatinsa kuormittavuustekijät ja edistää työkykyään
- selvittää ergonomian vaikutukset työkykyyn erilaisissa työympäristöissä.

Opiskelu- ja työkyvyn sekä hyvinvoinnin edistäminen liikunnan avulla

Opiskelija

- hakee monipuolisesti tietoa liikkumisen hyödyistä ja vaatimuksista terveydelle sekä opiskelu- ja työkyvylle ja ottaa tiedot huomioon fyysistä toimintakykyä edistävässä suunnitelmassaan huomioiden myös alakohtaiset vaatimukset opiskelu- ja työkyvyn ylläpitoon
- kehittää opiskelu- ja työkyvyn vaatimia fyysisiä ominaisuuksiaan ja ergonomiataitojaan
- liikkuu parhaansa yrittäen kaikissa liikuntatilanteissa edistäen opiskelu- ja työkykyään.

Tapaturmien syntymisen ehkäiseminen ja ensiavun antaminen

Opiskelija

- toimii huolellisesti ja ehkäisee tapaturmien syntymistä
- antaa ensiapua ja hakee oikea-aikaisesti lisäapua
- estää toiminnallaan lisätapaturmien syntymistä.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen liikunnan avulla

Opiskelija

- seuraa, arvioi ja pitää yllä fyysistä toimintakykyään sekä osallistuu liikuntatilanteisiin aktiivisesti edistäen reilun pelin periaatteiden toteutumista
- soveltaa monipuolisesti liikunnan harrastamiseen tarvittavia motorisia perustaitoja ja liikunnan lajitaitoja
- arvioi perustellusti kuormittumistaan ja työkykyvaatimuksia suhteessa omaan toimintakykyynsä.

Oppilaitosyhteisön ja opiskelijoiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen

Opiskelija

- toimii aktiivisesti opiskelijaryhmän jäsenenä sekä suunnittelee ja osallistuu opiskelijoiden järjestämiin liikunta- ja muihin tapahtumiin ja tilaisuuksiin hyvinvointia ja osallisuutta edistävästi.

Arviointi

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämis ehdotuksia • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

Kestävän kehityksen edistäminen

Pakolliset osaamistavoitteet, 1 osp

Opiskelija

Kestävän kehityksen periaatteet

Opiskelija

- tietää kestävän kehityksen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyiden keskeiset tavoitteet ja näiden kytkeytymisen toisiinsa
- hahmottaa ihmisen toiminnan merkityksen ilmastonmuutokseen
- ymmärtää luonnon monimuotoisuuden merkityksen ja tunnistaa luonnonvarojen kestävän käytön välttämättömyyden kansallisesti ja globaalisti
- tunnistaa kestävän kehityksen toimintatapoja omassa elämässään ja työssään.

Hiilineutraalisuus ja kiertotalous

Opiskelija

- ymmärtää hiilineutraalisuuden ja kiertotalouden periaatteet
- tunnistaa tuotteen tai palvelun energia- ja materiaalihokkuuden.

Toiminnan eettiset näkökulmat

Opiskelija

- tunnistaa työhön sisältyviä eettisiä valintoja
- arvioi omia ja muiden ratkaisuja eettisesti.

Valinnaiset osaamistavoitteet, 3 osp

Opiskelija

Kestävän kehityksen arviointi

Opiskelija

- perehtyy työpaikan tai alan toimintaan kestävän kehityksen näkökulmista
- arvioi työpaikan tai alan kestävään kehitykseen vaikuttavia tekijöitä
- tekee ehdotuksia kestävän kehityksen kehittämiskohteista.

Kestävän kehityksen toimintatapojen suunnittelu

Opiskelija

- määrittelee tavoitteet kestävän kehityksen edistämiseen ja ongelmien ratkaisemiseen työpaikallaan tai alallaan
- valitsee kestävästä kehityksestä edistävät keinot ja toimintatavat
- aikatauluttaa tehtävät ja määrittää resurssit
- suunnittelee tarvittavan yhteistyön.

Kestävän kehityksen aktiivisena toimijana toimiminen

Opiskelija

- toteuttaa kestävän kehityksen toimintatapoja työpaikallaan tai alallaan
- toimii kestävän kehityksen esimerkkinä ja kannustaa muita kestävän kehityksen toimintaan
- viestii toimintatapojen muutostarpeista.

Kestävän kehityksen toiminnan onnistumisen arvioiminen

Opiskelija

- arvioi toimintatapojen tai tuotosten muuttumista työpaikallaan tai alallaan
- esittää kehittämistarpeita kestävän kehityksen edistämiseen tulevaisuudessa.

Opiskelija	
Tyydyttävä 1	• tarvitsee ajoittain tukea rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa asianmukaisesti • tuntee osa-alueen sisältämiä peruskäsitteitä ja tietoja • käyttää perustietoa kaavamaisesti • arvioi suoriutumistaan
Tyydyttävä 2	• toimii pääosin omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tutuissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • tuntee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää perustietoa tarkoituksenmukaisesti • arvioi suoriutumistaan ja tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Hyvä 3	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti • ratkaisee tavanomaisia ongelmatilanteita • hallitsee osa-alueen keskeiset käsitteet ja tiedot • käyttää tietoa monipuolisesti • arvioi suoriutumistaan ja tekee ehdotuksia toimintansa kehittämiseksi
Hyvä 4	• toimii omatoimisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii tavanomaisissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita käyttäen monipuolisia tapoja • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot sekä tunnistaa siihen liittyviä erityispiirteitä • soveltaa tietoa monipuolisesti ja perustellusti • arvioi suoriutumistaan realistisesti sekä tunnistaa vahvuuksiaan ja kehittämisen kohteitaan
Kiitettävä 5	• toimii omatoimisesti ja suunnitelmallisesti rutiininomaisissa ja vaihtelevissa tilanteissa • toimii vaihtelevissa vuorovaikutustilanteissa yhteistyökykyisesti ja rakentavasti • ratkaisee ongelmatilanteita monipuolisilla tavoilla ja tekee kehittämissuhteita • hallitsee osa-alueen käsitteet ja tiedot laaja-alaisesti ja syvällisesti • soveltaa tietoa monipuolisesti, perustellusti ja kriittisesti • arvioi suoriutumistaan realistisesti ja esittää perusteltuja ratkaisuja osaamisensa kehittämiseksi

4. Osaamisen arviointi

Ammatilliset tutkinnon osat arvioidaan asteikolla 1–5 tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten ja arviointikriteerien mukaisesti. Opiskelijan osaaminen arvioidaan tutkinnon osittain. Tutkinnon osan arvosana määräytyy sen mukaan, mille arviointiasteikon tasolle opiskelijan osaaminen kokonaisuutena parhaiten sijoittuu.

Yhteiset tutkinnon osat arvioidaan asteikolla hyväksytty/hylätty. Yhteisten tutkinnon osien osa-alueet arvioidaan asteikolla 1–5 osa-alueen osaamistavoitteiden ja arviointikriteerien mukaisesti. Yhteisen tutkinnon osan osa-alueen arvosana määräytyy sen mukaan, mille arviointiasteikon tasolle opiskelijan osaaminen kokonaisuutena parhaiten sijoittuu.

5. Luontoalan osaamisala

Luontoalan osaamisalan suorittanut luonto-ohjaaja osaa toimia luontoon liittyvissä käytännön ohjaustehtävissä. Hän omaa hyvät tiedot luonnosta ja sen ilmiöistä. Hän osaa kertoa ryhmälle luonnosta ja huolehtia ohjaustoiminnassa tarvittavista välineistä. Hän osaa huolehtia ryhmän turvallisuudesta ja toimia asiakaslähtöisesti ja kestävän kehityksen mukaisesti.

Luontoalan osaamisalan suorittanut luonnonvaratuottaja osaa hyödyntää paikallista luontoa luonnontuotealalla. Hän osaa huolehtia marjojen, sienten ja yrttien keräyksestä ja jatkojalostuksesta. Hän tuntee kattavasti luonnontuotealan toimijoita ja luonnontuotteita.

6. Porotalouden osaamisala

Porotalouden osaamisalan suorittanut poronhoitaja osaa huolehtia poroelinkeinon kannattavuudesta, porojen hyvinvoinnista ja ympäristön kestävydestä. Hän osaa toimia paliskuntayhteisössä ja itsenäisenä yrittäjänä. Poronhoitaja osaa käyttää työssä tarvittavia koneita ja laitteita. Hän osaa toimia saamelaisen kulttuurin ylläpitäjänä ja kehittäjänä.

7. Ympäristöalan osaamisala

Ympäristöalan osaamisalan suorittanut ympäristönhoitaja osaa toimia ympäristön kunnostamisen, hoidon ja seurannan työtehtävissä. Hän osaa valita työkohteeseen sopivat työmenetelmät ja -järjestyksen, käyttää ympäristön tilan selvittämisessä laitteita ja välineitä sekä toimia turvallisesti.

Ympäristöalan osaamisalan suorittanut ympäristönhuoltaja osaa toimia materiaalien hyödyntämisen ja jätehuollon erilaisissa työtehtävissä turvallisesti. Hän osaa perusasiat materiaalien talteenotosta ja hyödyntämisestä. Hän osaa toimia jätehuoltoa koskevan lainsäädännön mukaisesti ja noudattaa turvallisuusmääräyksiä.

8. Liite 1 Lajilista

Suosituslista kasvien, eläinten ja luonnonilmiöiden osaamisesta.

Suositus koskee osaamista seuraavissa tutkinnon osissa:

- Luonnontuotteiden kerääminen
- Luonnossa ohjaaminen
- Ympäristökohteessa työskenteleminen.

KASVILAJIT

Jäkälät

Poronjäkälät

Isohirvenjäkälä

Tinajäkälä

Naava / luppo

Sammalet

Karhunsammalet

Seinäsamalet

Kerrossammalet

Kynsisammalet

Rahkasammalet

Saniaiset

Järvikorte

Metsäkorte

Metsäimarre

Hiirenporras

Putkilokasvit

Puut

Mänty

Kuusi

Kataja

Hieskoivu

Rauduskoivu

Vaivaiskoivu

Haapa

Pihlaja

Harmaaleppä

Raita

Tuomi

Muut putkilokasvit

Puolukka

Mustikka

Juolukka

Variksenmarja

Suomuurain (hilla, lakka)

Isokarpalo

Mesimarja

Lillukka

Oravanmarja

Sianpuolukka

Sudenmarja

Vadelma

Kanerva

Suopursu

Suokukka

Raate

Kihokit

Tupasvilla

Maitohorsma

Kultapiisku

Siankärsämö

Päivänkakkara

Kissankello

Metsätähti

Mesiangervo

Koiranputki

Myrkkypeiso

Valkoapila

Puna-apila

Voikukka

Niittyleinikki

Metsäkurjenpolvi

Nokkonen

Suolaheinät
Hiirenvirna
Poimulehdet
Kangasmaitikka
Talvikit
Vanamo
Kielo
Käenkaali
Rentukka
Pietaryrtti
Pujo
1 heinäkasvi
1 sarakasvi

Paikallisesti voi muuttaa oheisen listan lajeista 20 %.

70 lajia

SIENET

Haaparousku
Kangarousku
Karvarousku
Isohapero
Herkkutatti
Kangastatti
Punikkutatti
Voitatti
Korvasieni
Kantarelli
Kehnäsieni
Pulkkosieni
Suppilovahvero
Kärpässienet
Seitikit
Arinakääpä
Pakurikääpä
Taulakääpä

18 lajia

LINTULAJIT

Vesilinnut

Laulujoutsen

Metsähanhi

Sini- eli heinäSORSA

Haapana

Tavi

Tukkasotka

Telkkä

Isokoskelo

Kuikka

Kahlaajat

Kurki

Kuovi tai pikkukuovi

Töyhtöhyppä

Kapustarinta

Liro

Rantasipi

Taivaanvuohi

Petolinnut

Maakotka

Merikotka

Kalasääksi

Hiirihaukka tai piekana

Varpushaukka

Tuulihaukka

Helmipöllö

Suopöllö

Metsäkanalinnut

Metso

Teeri

Riekko

Pyy

Lokkilinnut

Harmaalokki
Kalalokki
Naurulokki
Kalatiira tai lapintiira

Varpuslinnut

Korppi
Varis
Harakka
Närhi
Kuukkeli
Haarapääsky
Räystäspääsky
Tilhi
Räkättirastas
Punakylkirastas
Kirjosieppo
Pajulintu
Västäräkki
Talitiainen
Hömötiainen
Peippo
Järripeippo
Punatulku

Muut lajiryhmät

Palokärki
Käpytikka
Kesykyyhky eli pulu
Sepelkyyhky
Käki

Paikallisesti voi muuttaa oheisen listan lajeista 20 %

55 lajia

NISÄKKÄÄT

Ahma
Harmaahylje
Hirvi

Ilves
Karhu
Myyrät
Kettu
Hiiret
Kärppä
Liito-orava
Lumikko
Konttinen eli maamyyrä
Majava
Metsäjänis
Metsäkauris
Metsäpeura (sis. poro)
Päästäiset
Minkki
Mäyrä
Naali
Norpat
Näätä
Orava
Piisami
Rotta
Rusakko
Saukko
Siili
Supikoirat
Susi
Tunturisopuli
Valkohäntäkauris
Villisika

33 lajia

KALAT

Ahven
Ankerias
Harjus
Hauki

Kuha
Lahna
Lohi
Made
Muikku
Siika
Särki
Taimen

12 lajia

MATELIJAT JA SAMMAKKOELÄIMET

Kyy
Rantakäärme
Rupikonna
Sammakko
Sisilisko
Vaskitsa

6 lajia

HYÖNTEISET

Päivänkorennot
Sudenkorennot
Koskikorennot
Heinäsiirakat
Hepokatit
Vesimittari
Torakat
Perhoset
Kaaliperhoset (mm. auroraperhonen)
Kiitäjät
Kehääjät
Ritariperhoset
Sinisiivet
Kaksisiipiset
Hyttynen
Mäkärä
Polttiainen

138

Vaaksiainen
Kärpäset
Pistiäiset
Ampiaiset
Mehiläiset
Kimalaiset
Muurahaiset
Kovakuoriset
Sarvijaakko
Tukkimiehentäi

23 lajia

9. Liite 2 Arvoperusta

Ammatillisen koulutuksen tuottama osaaminen uudistaa ja kehittää yksilöitä, työelämää ja yhteiskuntaa. Ammatillinen koulutus antaa valmiuksia yksilöille ja yhteisöille tehdä ratkaisuja eettisen ja kriittisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Osallisuus, aktiivinen toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat ammatillisen koulutuksen toiminnassa.

Ammatillinen koulutus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointia ja demokratiaa. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen, suvaitsevaisuus, erilaisuus ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja ne toteutuvat koulutuksessa. Avoimuus luo turvallisuutta ja luottamusta.

Ammatillinen koulutus perustuu työelämän osaamistarpeisiin ja tarjoaa opiskelijan tavoitteisiin ja elämäntilanteeseen sopivia osaamisen kehittämisen tapoja. Toimintaympäristöjen muuttuessa ammatit muuttuvat ja jokaisen vastuu osaamisensa kehittämisestä korostuu. Ammatillinen koulutus vastaa yksilöiden, työelämän ja yhteiskunnan osaamistarpeiden muutoksiin joustavasti ja vaikuttavasti.

Ammatillisessa koulutuksessa ymmärretään kestävän elämäntavan välttämättömyys ja rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Ammatillinen koulutus lisää ymmärrystä luonnonvarojen kestävästä käytöstä, ilmastonmuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumisesta sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä. Turvallinen työskentely, yrittäjämäinen asenne ja talouden hallinta ovat osa ammattitaitoa. Kansainvälistyminen ja globaali vastuu vahvistuvat.

Arvoperusta toteutuu ammatillisen koulutuksen toimintakulttuurissa, osaamisen hankkimisessa ja osoittamisessa sekä oppimisympäristöissä.

10. Liite 3. Luvat ja pätevyys

Tutkinnossa edellytyksenä on, että opiskelija suorittaa säädösperusteiset sekä työelämän edellyttämät luvat ja pätevyys, jotka ovat välttämättömiä ammattitaitovaatimuksissa ja osaamistavoitteissa edellytetyn osaamisen osoittamiseksi.

Luonto- ja ympäristöalan useissa työtehtävissä toimiminen edellyttää määrättyjen pätevyyskorttien tai lupien voimassaoloa.

Ensiapuosaamisen voi todentaa esimerkiksi Punaisen Ristin ensiaputodistuksella. Tutustu tarkemmin [Punaisen Ristin sivuilla](#).

Työtehtävissä, joissa työskennellään elintarvikehuoneistoissa ja käsitellään pakkaamattomia ja helposti pilaantuvia elintarvikkeita, edellytetään **hygieniapassia**. Tutustu tarkemmin [Ruokaviraston verkkosivuilta](#).

Työturvallisuuskortilla voi todentaa työpaikan työturvallisuusosaamista. Työturvallisuuskortin saannin edellytyksenä on työturvallisuuskorttikurssin hyväksytty suorittaminen. Tutustu tarkemmin työturvallisuuteen [Työturvallisuuskeskuksen sivuilla](#).

Matkailualan turvallisuuspassi Matupa on puolestaan suunnattu matkailu- ja ravitsemisalan ja ohjelmapalvelualan työntekijöille. Tutustu tarkemmin Matupaan [Suomen Pelastusalojen Keskusjärjestön SPEK:n sivuilta](#).

Kaupallisen toiminnan yhteydessä tapahtuvaan kotieläimien kuljetukseen tarkoitettua maantieajoneuvoa saa kuljettaa ja eläinten hoitajana tällaisessa ajoneuvossa voi toimia vain henkilö, jolla on eläinkuljetusasetuksen mukainen **kuljettajan tai hoitajan pätevyystodistus**. Tutustu tarkemmin [Ruokaviraston sivuilta](#).

Lisätietoja pätevyyksistä ja kelpoisuuksista [Opetushallituksen verkkosivuilta](#).